

KOHTI SELKEÄMPÄÄ VIITTOMISTA
MITEN VIITTOMISTA MUUTETAAN, KUN KESKUSTELUKUMPPANINA ON
VAIN VÄHÄN TAI JOLLAKIN TAPAA RAJATUSTI SUOMALAISTA VIITTOMA-
KIELTÄ OSAAVA VIITTOMAKIELINEN HENKILÖ?

Tarja Kontturi
Maisterintutkielma
Suomalainen viittomakieli
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kieli- ja viestintätieteidenlaitos
Tekijä Tarja Kontturi	
Työn nimi Kohti selkeämpää viittomista. Miten viittomista muutetaan, kun keskustelukumppanina on vain vähän tai jollakin tapaa rajatusti suomalaista viittomakieltä osaava viittomakielinen henkilö?	
Oppiaine Suomalainen viittomakieli	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 47
Tiivistelmä <p>Tutkielman aiheena on selvittää viittomisessa tapahtuvia muutoksia viitottaessa suomalaista viittomakieltä käyttävän henkilön kanssa, jolla on jollain tapaa rajoittunut suomalaisen viittomakielen taito. Aihe on tutkimuskentällä uusi, joten siitä ei ole juurikaan aiempaa tietoa. Saavutettavuuden yleistyessä selkoviittomisen tutkimus oli tässä kohtaa tarpeen.</p> <p>Tässä tutkimuksessa selvitettiin vastausta seuraavaan tutkimuskysymykseen: miten viittomista muutetaan, kun keskustelukumppanina on vain vähän tai jollakin tapaa rajatusti suomalaista viittomakieltä osaava viittomakielinen henkilö?</p> <p>Tutkimus on toteutettu haastattelututkimuksena. Tutkimuksessa haastateltiin kolmea äidinkieleltään viittomakielistä henkilöä. Kaksi haastateltavista teki pääasiallisesti viittomakielen tulkin töitä, yksi viittomakielen opettajan töitä. Haastateltavien tulkkien asiakasryhmänä korostuivat maahanmuuttajat, opettajalla lapsioppilaat. Osalla oppilaista oli ulkomaalaistausta, käytössä ollut viittomakieli ei välttämättä ollut suomalainen viittomakieli. Osalla oppilaista oli kielellisiä tai kognitiivisia haasteita. Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, jossa oli ennakkoon suunniteltuja kysymyksiä 12 kappaletta. Tämän lisäksi kysyttiin tarkentavia kysymyksiä.</p> <p>Tutkimuksessa viittomisessa tapahtuneita muutoksia olivat viittomien nopeudessa tapahtuvat muutokset, asiasisällössä tapahtuva lyheneminen, sormittamisen korvaaminen vaihtoehtoisella ilmaisutavalla ja kuvailevat strategiat. Affordanssia, eli ympäristön tarjoumia hyödynnettiin tuottamisessa ymmärtämisen apuna. Viittoessa käytettiin myös erilaisia eleitä ja jopa esittämistä ja näyttämistä.</p> <p>Sveitsin-saksan viittomakielessä on tehty tutkimusta selkoviittomista, jonka tulokset ovat vastaavanlaisia kuin tämän tutkimuksen tulokset. Muutoksissa on myös yhtäläisyyksiä selkokielen muutosten kanssa. Yhteneväisyydet selkokielen kanssa ovat lyhyet lauseet, yksi asiasisältö yhdessä lauseessa, ymmärtämisen varmistaminen, kuvien käyttö kerronnan tukena. Lisäksi käytetyn kielen rakenne ei muutu selkokielessä, tämän tutkimuksen havainnot olivat vastaavat.</p> <p>Tutkimuksen tulokset viittaisivat siihen, että suomalaisessa viittomakielessä on olemassa selkoviittomisen piirteitä. Aiheen tutkimusta olisi siis syytä jatkaa tarkempien havaintojen selvittämiseksi ja selkoviittomisen määritelmän muodostamiseksi.</p>	
Asiasanat Viittomakieli, selkokieli, selkoviittominen	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja Tiivistelmä suomalaisella viittomakielellä: https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/hum/kivi/suomalainen-viittomakieli/pro-gradu-tutkielmien-tiivistelmat/pro-gradu-tutkielmat-k-r/kontturi-tarja	

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Faculty Faculty of Humanities and Social Sciences	Department The Department of Language and Communication Studies
Author Tarja Kontturi	
Title Torward signing more easily. How do you modify your signing when the native signer you are signing with has only limited Finnish Sign Language skills?	
Subject Finnish Sign Language	Level Master's Thesis
Month and year Spring 2022	Number of pages 47
Abstract <p>The goal of this study was to determine the changes made in Finnish Sign Language when one is signing with a native signer who has in some way limited Finnish Sign Language skills. This is a new area of study, so there are not many studies done in this research area. As accessibility is becoming more prevalent, the study of easy signing is necessary.</p> <p>This study aims to answer the following study question: how is the signing modified when the native signer one is signing with has only limited Finnish Sign Language skills?</p> <p>This study was conducted by interviewing three native signers. Two of them were Sign Language interpreters and the third one was a Sign Language teacher. The interpreters interviewed worked mainly with immigrants and the teacher with children. Some of the children had immigrant backgrounds and the Sign Language they used was not Finnish Sign Language. Some of them had some language or cognitive challenges. The interview was a half-structured theme interview with 12 questions prepared in advance. In addition, more detailed questions were asked during the interview.</p> <p>In this study, the changes found in signing were as follows: the changes in signing speed, the shortening of the subject matter, replacing fingerspelling with an alternative method of expression, and depicting strategies. Affordance, i.e. environment's offerings were utilized in signing to make the message easier to understand. Gestures and even performing and showing were also used.</p> <p>There has been a study on easy signing In Swiss-German Sign Language, and the findings of that study are similar to this study. The changes that occur in signing also have similarities with changes in easy language. The similarities with easy language are short sentences, one subject matter per sentence, making sure one was understood, and using pictures to support the narrative. In addition, the structure of language does not change in easy language; this study has similar findings.</p> <p>The results show that there are qualities of easy language in Finnish Sign Language. Research in this area should be continued for more detailed results and determining the definition of easy signing.</p>	
Keywords Sign Language, easy language, esy signing	
Depository University of Jyväskylä / JYX - Digital Archive	
Additional Information Abstract in Finnish Sign Language: https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/hum/kivi/suomalainen-viittomakieli/pro-gradu-tutkielmien-tiivistelmat/pro-gradu-tutkielmat-k-r/kontturi-tarja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KOHTI SELKOVIITTOMISTA	4
2.1	Selkokieli käsitteenä.....	5
2.2	Selkokielen tutkimus eri maissa.....	8
2.3	Selkoviittominen ja sen aiheuttamat muutokset viittomakielessä.....	11
3.	TUTKIMUKSEN AINEISTO JA MENETELMÄT	16
3.1	Haastatteluaineisto	16
3.2	Aineiston käsittely ja analyysi	18
4.	TULOKSET	22
4.1	Viittomien vauhdissa tapahtuvat muutokset.....	23
4.2	Asiasisällössä tapahtuva lyheneminen.....	25
4.3	Sormittamisen korvaaminen vaihtoehtoisella ilmaisutavalla.....	26
4.4	Kuvailevat strategiat	29
4.5	Muita huomiota	30
5.	POHDINTA.....	32
5.1	Viittomisessa tapahtuvat muutokset	32
5.2	Tutkimuksen luotettavuus	34
6.	LOPUKSI.....	36
	LÄHTEET	38

1 JOHDANTO

Viittomakieltä on tutkittu muun muassa niin kieliopin, lapsen kielen omaksumisen, kielen historian ja sen muutoksen kuin sosiolingvistiikan näkökulmista (Jantunen 2008, 2). Viittomakielen tieteellinen tutkimus ei ole juurikaan keskittynyt huomioimaan kielessä tapahtuvia muutoksia sellaisissa tapauksissa, joissa henkilö kaipaa viittomisen muuttamista selkeämmäksi, esimerkiksi kognitiivisten syiden tai kielellisten häiriöiden vuoksi. Maailman terveysjärjestö ohjeistaa meitä selkeään vuorovaikutukseen. Järjestön ohje *Principles for effective communication* (WHO 2021) korostaa ihmisiä yksilöinä käyttämään kieltä, joka on halutulle kohderyhmälle ymmärrettävissä. Siksi meidän on tärkeä perehtyä, tutkimaan millainen viittomakieli palvelee henkilöitä, joita yleisesti käytetty viittomakieli ei palvele. Henkilöitä, jotka kaipaavat selkeämpää viittomista, *selkoviittomista*.

Selkokielen käyttö on yleistynyt Suomessa saavutettavuusdirektiivin myötä. Direktiivi astui voimaan 1.4.2019 (Valtiovarainministeriö 2021) ja sen tavoitteena on, että digitaalinen tieto olisi saavutettavissa kaikille mahdollisimman yksinkertaisena, selkeänä. Selkeään kielenkäyttöön kehottaa myös Suomen kielen lautakunta. Heidän toimintasuunnitelmansa: *Yhteinen ymmärrettävä kieli* (2019) tavoitteena on jakaa Suomen kansalaisille tietoa selkeästi. Toimintasuunnitelmassa korostuu kielellisesti heikommassa asemassa olevat. (Kotimaisten kielten keskus 2021.)

Selkokielen yleistyttyä on hyvä perehtyä myös erityisryhmien tarpeeseen oman äidinkielenä kohdalla. Miten voisimme huomioida sellaiset viittomakieliset henkilöt, joita perinteinen yleiskielinen ilmaisu ei saavuta? Viittomakielisille on ollut tarjolla erilaisia palveluita, joiden avulla he selviävät paremmin yhteiskunnassa, esimerkiksi Kelassa ja työvoimatoimistossa. Kuurojen Liiton aluetyöntekijät voivat olla kuuron mukana asioimistilanteessa selkeyttämässä tulkin tulkkaamaa viranomaiskieltä asiakkaalle ymmärrettävämpään muotoon.

Viittomakielisessä yhteisössä on paljon henkilöitä, joille valtakielen hallinta on heikkoa. Kun kouluissa on keskitytty puheopetukseen viittomakielen sijasta, on myös kirjoitetun suomen kielen opetus ja oppiminen kärsinyt. (Katsui ym. 2021, 76, 123.) Kaikkien viittomakielisten äidinkieli ei ole suomi, joten se on luonnollisesti hei-

kompi toinen kieli (Rainò 1995, 414–416). Viittomakielisten viittomakielen taidot vaihtelevat myös paljon. Syynä tähän voi olla esimerkiksi 1800-luvulla alkanut oralismin aika. (Rainò 1995, 414–416.) Oralismin aikana kuuroja kiellettiin viittomasta ja heille on opetettu puheen tuottamista ja huuliolukua. Viittomakieli koettiin alkeellisena kielenä, joka esti puheen oppimista. Viittomakielen ajateltiin olevan kieliopillisesti puutteellinen ja puhe koettiin tärkeäksi työllistymisessä. Puhemetodi tuli suomeen vuonna 1874. (Salmi & Laakso 2005, 144–151, 173.) Vielä 1974 kuurojen opetuksessa käytettiin puhemetodia, jota tuettiin viittomin. Vasta uusi koululaki 1985 vaati kuurojen opettajille viittomakielen opiskelua. (Salmi & Laakso 2005, 343, 355.) Ymmärrettävästi viittomakielen asema on vaikuttanut viittomakielen kehitykseen.

Nykyään kuuroilla on mahdollisuudet laajaan opiskeluun. Jyväskylän yliopistossa aloitettiin viittomakielisten opiskelijoiden opetus 1980-luvulla. Vuonna 2004 valmistuivat ensimmäiset viittomakieliset luokanopettajat. Aiemmin kuuroille perustettiin omia ammattikouluja, joissa keskityttiin käytännönläheisiin ammatteihin. (Salmi & Laakso 2005, 247, 366.) Nykyään Jyväskylän yliopisto on ainut yliopisto Suomessa, jossa voi opiskella viittomakieltä pääaineena. Siellä voit valmistua humanististen tieteiden kandidaatiksi, filosofian maisteriksi tai filosofian tohtoriksi. (Jyväskylän yliopisto 2022.)

Koronapandemian vuoksi maskien käyttö on vaikuttanut viittomiseen yhden viittoman rakenneosan puuttuessa. Huulion puuttumisen ja ilmeiden supistumisen vuoksi viittomakieltä saattaa olla tarve muokata myös yleiskieltä hallitsevan viittomakielisen henkilön kanssa. Viittomisen muuttamista selkeämmäksi, mahdollisesti selkoviittomiseksi, ei ole tutkittu, joten on äärettömän tärkeää selvittää, onko meillä olemassa selkosuomen lisäksi myös suomalainen selkoviittominen. Olisi hyvä löytää yleiset selkoviittomisen piirteet, sillä niitä ei ole kirjattu, eikä niistä ole vielä keskusteltu (Kuurojen Liitto. Kielineuvonta. Viitottu tiedonanto 21.4.2021).

Selkokieli on lisätty viittomakielilautakunnan kolmivuotissuunnitelmaan (Kotimaisten kielten keskus 2022), joten tutkimuksen aihe on ajankohtainen. Tässä vaiheessa ei voida kuitenkaan sanoa selkoviittominen-termin olevan yleisesti suositeltava tutkimuksen vähyden vuoksi. Termiä kuitenkin käytetään tässä tutkielmasa selkeyden vuoksi. Näiden edellä mainittujen seikkojen perusteella muodostui tutkimuskysymykseksi seuraava: miten viittomista muutetaan, kun keskustelukumppanina on vain vähän tai jollakin tapaa rajatusti suomalaista viittomakieltä osaava viittomakielinen henkilö?

Selkoviittomista on tutkittu Sveitsissä. Tutkimus on sielläkin vasta aluillaan, mutta sitä ei kuitenkaan voi lukea tieteelliseksi akateemiseksi tutkimukseksi, koska tutkimus ei ole vertaisarvioitua tieteellistä tutkimusta. Heidän tuloksensa ovat kuitenkin loogisia ja vastaavanlaisia ilmiöitä tapahtuu myös suomalaisessa viittomakielissä. Leskelän (2019, 93) mukaan selkokielellä ei ole omaa erillistä kielioppia. Selkosuomi käyttää suomen kielen kieliopillisia seikkoja, minkä takia lähtisin vertaamaan selkeytettyä viittomista selkoviittomiseen. Näin voimme rajata pois viitotun

puheen ja tukiviittomat, jotka ovat kieliopillisesti suomen kieltä, joten selkoviittomien vastaisi näin ollen viittomakielen kielioppia.

Tutkielma sisältää johdannon, jonka jälkeen käsitellään selkokielen sääntöjä, tutkimusta ja selkoviittomisen käsitettä. Kolmannessa luvussa perehdytään tutkimuksessa käytettyyn aineistoon, aineiston keruuseen ja analysointiin. Neljäs luku kattaa saadut tulokset. Viidennessä luvussa pohditaan tuloksia suhteessa tutkimuskysymykseen ja selkokielen määrittäeseen peilaten. Päätelemät tehdystä työstä päätävät tutkielman.

2 KOHTI SELKOVIITTOMISTA

Johdannossa käsiteltiin lyhyesti viittomakielen opetuksen historiaa. Kun viittomakielen käytöstä on rankaistu ja kuuroille on opetettu huuliolukua ja puhetta, on selvää, että suomalaisen viittomakielen taidot vaihtelevat äidinkieleltään viittomakielillä henkilöillä. (Salmi & Laakso 2005, 194–197; Katsui, ym. 2021, 141, 143). Myös kehitykselliset häiriöt ja iän mukanaan tuomat seikat vaikuttavat kielen käyttöön. Selkokielen käyttö voi auttaa ja viittomista voi olla tarvetta muokata selkeämmäksi, selkoviittomiseksi.

Kirjoitetun selkokielen kohderyhmänä ovat myös viittomakieliset, tai henkilöt, joiden äidinkieli ei ole heidän asumassaan maassa käytetty kirjoitettu tai puhuttu kieli (mm. Leskelä & Virtanen 2006, 9–10; Bohman 2021, 538; Anča & Melņika 2021, 314). Viittomakieli on visuaalinen kieli, ei kirjoitettu kieli. Näin ollen suomen kieli on suomalaiselle kuuroille ensimmäinen kirjoitettu kieli, jota hän opettelee. Kielen opiskelussa auttaa myös kielen kuuleminen; kuuroilla luonnollisesti tämä kielen oppimiskanava jää pois. (Marin 2007, 5; Virtanen 2012, 56.) Asioista tiedottamisessa korostetaan henkilön tiedon saantia siinä muodossa, kuin se on tarpeellista tuottaa muun muassa viittomakielellä, pistekirjoituksella, tai selkokielellä (Bohman 2021, 538). Yleiskielen ollessa liian vaikeaa selkokieli tukee ymmärrystä. Selkokielen tarkoitus ei ole korvata hyvää yleiskieltä (Sainio 2015, 9). Selkokielen tarvitsijoita on Suomessa arviolta 200 000–350 000 henkilöä. Tässä joukossa on pieni osa lukutaidottomia ja osa tarvitsee myös muita puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä. (Leskelä; Virtanen 2006, 12.) Tutkitussa määrässä on kirjoitetun selkokielen tarvitsijat, puhutun selkokielen tarvitsevien määrää ei ole tutkittu (Virtanen 2012, 23).

Maahanmuuttajien määrä kasvaa Suomessa. Vuodesta 2014 vuoteen 2017 maahanmuuttajien määrä on kasvanut 100 000:lla määrän ollessa nyt 373 500. Väestöstä yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa, mikä lisää esimerkiksi dementoituneiden määrää. Se tarkoittaa myös sitä, että selkokielen tarvitsijoiden määrä kasvaa. (Selkokeskus 2019, 3).

Maahanmuuttajien kielen oppimisen taito vaihtelee. Jos maahanmuuttaja on käynyt kouluja, voi hän oppia uuden kielen varsin nopeasti. Näin selkokielen tarve on lyhytaikainen. Selkokieli kuitenkin tukee oppimista rajoitetun sanamäärän ja sanojen selityksen takia. Toisilla maahanmuuttajilla kielen oppimisessa kestää kauemmin vieraan kielen ja vieraan kulttuurin parissa. Tässä tapauksessa selkokielen tarve voi olla pidempiaikainen. Esimerkiksi lapsia kotiin hoitamaan jääneet vanhemmat ja vanhukset voivat tarvita selkokieltä pidemmän aikaa (Leskelä 2019, 101; Virtanen 2012, 52.) Kieli on aina kulttuurisidonnainen (Virtanen 2012, 8) siksi maahanmuuttajille kielen oppiminen voi tuottaa lisähaasteita, kun kielen lisäksi kulttuuri on heille vieras.

2.1 Selkokieli käsitteenä

Selkokieli on käsite, jota käytetään eri kielten yhteydessä, kun kieltä on muokattu helpommaksi ymmärtää kuuntelemalla tai lukemalla, näihin kuuluvat esimerkiksi selkosuomi ja selkoruotsi. Selkokielisessä tekstissä rakennetta on muokattu siten, että se olisi mahdollisimman helppo ymmärtää. Selkokielen tarkoitus on poistaa kielelliset esteet, jotta kaikki pääsisivät osallistumaan yhteiskuntaan riippumatta mahdollisista haasteistaan. Yhteiskunta perustuu kieleen, kaikessa asiointissa tarvitaan kieltä. Selkokielen merkitys korostuu henkilöillä, joille yhteiskuntaan osallistuminen on haastavaa. (Lindholm & Vanhatalo 2021, 11–13.)

Selkokieli määritellään seuraavasti:

Selkokieli on [...] kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. (Leskelä 2019, 93.)

Selkokieli on suunnattu erityisesti niille, joille lukeminen on jostain syystä vaikeaa. Syitä voivat olla esimerkiksi lapsuus- ja sikiöajan kehityshäiriöt, sairauten tai ikääntymiseen liittyvät syyt, ympäristön vaikutus, esimerkiksi kielivähemmistöön kuuluminen, tai näiden seikkojen yhteisvaikutus. Selkokielestä hyötyvät esimerkiksi eri vamma ryhmien jäsenet, dyslektikot, vanhukset ja henkilöt, joiden äidinkieli ei ole Suomi. (Leskelä & Virtanen 2006, 9–10.) Selkokieltä muokataan kohderyhmän mukaisesti. Kirjoitettua selkokieltä pyritään tuottamaan siten, että se palvelisi mahdollisimman suurta joukkoa. (Kulkki-Nieminen 2010, 31–32.) Selkokieli ei ole vain sanoja ja lauseita. Selkokieltä kirjoittaessa täytyy ottaa huomioon tekstin asiasisältö, lauserakenne, asian esitystapa ja mahdolliset kuvitukset. Tärkeää on pitää mielessä, mikä

on tekstin lukijakunta. (Bohman 2021, 545.) Selkokielisessä lauseessa pyritään siihen, että lauseessa on yksi pääkohta (ILSHM 1998).

Selkokieli on yksi kielimuoto, ei kieli itsessään. Selkosuomi hyödyntää suomen kielen kielioppia, eli siinä ei voi olla suomen kieliopin vastaisia sisältöjä. (Leskelä 2019, 85, 93–95.) Bock ja Maas (2014) kertovat myös Saksan kielessä selkosaksan perustuvan saksan kielen kielioppisääntöihin (Weilenmann 2021, 31). Selkokielessä on olemassa kolme eri tasoa, joten asiaa voi muokata näiden tasojen mukaan kohde-ryhmälle sopivaksi. Selkokielen tasot ovat vaativa selkokieli, perusselkokieli ja helppo selkokieli. (Leskelä 2019, 95, 103.)

Helpossa selkokielessä tekstin ymmärtämisen tukena käytetään kuvia. Tällaista helpompaa selkokieltä käytetään Suomessa harvoin. Helpomman selkokielen toiveena on sivulauseiden käyttämättömyys ja sanojen vähäinen taivuttaminen. Mikäli kieltä pelkistettäisiin näin paljon, rikkoisi se jo suomen kieliopin sääntöjä. Vaativa selkokieli on ollut myös ihmisten toiveissa, sillä kieltä oppiessa koetaan, että sekoikieli käy jossain vaiheessa liian helpoksi. Asiasisältöön kaivataan lisää monipuolisuutta, mutta kielen tulisi olla kuitenkin selkeää. Suomessa tätä selkokielen kolmijakoja ei juurikaan käytetä. (Leskelä 2019, 103–104.)

TAULUKKO 1 Leskelän (2006, 57) ohjeistus selkokielen käyttöön puhekielessä.

KÄYTÄ

Yleinen, tuttu sanasto
Korosta ydinasiat
Lyhyet ilmaukset, puhekielen rakenne
Puhu yhdestä asiasta kerrallaan
Konkreettiset esimerkit
Rauhallinen puherytmi ja tauotus
Keskustelukumppanin iän tasoista kieltä

SELITÄ

Vierasperäiset sanat
Vaikeuksia tuottanut sana tai käytä toista termiä

ÄLÄ KÄYTÄ

Kirjakiellelle ominaisia piirteitä
Liikaa informaatiota
Luennointi, monologi

Leskelän taulukko 1 kehottaa selkokielessä käyttämään yleistä sanastoa, ei abstrakteja käsitteitä. Jos käsitteitä käyttää, tulee ne selittää auki konkreettisilla esimerkeillä. Seuraavassa esimerkissä on vieras sana (pandemia) selitetty auki:

- (1) Maailman terveysjärjestön mukaan koronavirus on pandemia. Pandemia on tauti, joka on levinnyt kaikkialle maailmaan.
(THL 8.12.2021)

Tässä alla olevassa esimerkissä 2 käytetään yleisesti tuttua lyhennettä (EU). Selkokielessä se kuitenkin selitetään auki.

- (2) Euroopan unioni eli EU vastaa voimakkaasti, jos Venäjä hyökkää Ukrainaan. Suomen ulkoministerin Pekka Haaviston mukaan EU:n vastaus on nopea, vahva ja täsmällinen.
(Selkosanommat 21.2.2022)

Selkokieleen eivät kuulu pitkät yksinpuhelut. Asiasta keskustelu auttaa todennäköisesti keskustelukumppaniasi ymmärtämään hänelle vaikean asian paremmin. Puheen rytmiä ei tulisi liiallisesti hidastaa, sillä se ei tue ymmärtämistä. Selkokielessä tulisi kiinnittää huomiota puheen tauottamiseen. Mikäli jokin asia on vaikea keskustelukumppanille ymmärtää, asian voi toistaa tai kertoa uudelleen eri tavalla. Keskustellessa tulisi myös huomioida keskustelukumppanin ikä ja kehitystaso, ja valita käytetty kieli sen mukaisesti. (Leskelä 2006, 57.)

- (3) Ensi viikolla laskiainen
21.2.2022

Moi Kerttu

Ensi viikolla on laskiainen ja mä aion syödä ainakin yhden laskiaspullan.

Vastaus

Moi

Pian on tosiaan laskiainen. Tänä vuonna laskiaissunnuntai on 27. helmikuuta ja laskiaistiistai on 1. maaliskuuta.

Laskiaista vietetään usein pulkkamäessä. Ja laskiaisena syödään usein hernekeittoa ja laskiaispullia.

Minäkin syön laskiaisena laskiaispullan.

Laskiaispullassa on täytteenä mansikkahilloa tai mantelimassaa.

Minä aion syödä laskiaispullan mansikkahillolla.

Syötkö sinä pullan hillolla vai mantelimassalla?

(Vernerinet selkosivut 2022)

Esimerkki 3 on Vernerinet-sivuston keskustelupalstalta. Esimerkissä on huomioitu vastaanottajan ikä- ja/ tai kehitystaso. Kysyjälle on vastattu lyhyin lausein, yhdessä lauseessa on vain yksi asiasisältö. Kirjoittaja kirjoittaa siten, että lukija voi saada tunteen, että häntä on kuultu ja hänen kysymys on tärkeä. Esimerkkiin on jätetty myös selkokielen kirjoittamisen seikat näkyviin. Kappaleet ovat lyhyitä ja uusi kappale aloitetaan tyhjän rivin jälkeen. Tekstistä on muokattu ainoastaan fontti ja fonttikoko.

2.2 Selkokielen tutkimus eri maissa

Selkokieltä on tutkittu maailmalla vielä hyvin vähän ja se on ihmisten keskuudessa melko tuntematon ilmiö. Tässä luvussa on katsaus selkokielten tilanteeseen lähinnä Euroopassa, jossa selkokieltä käytetään. On hyvä tiedostaa selkokielen nuori ikä, jotta voimme ymmärtää, miksi selkoviittomisen tutkimusta ei ole vielä juurikaan tehty ja miksi sitä olisi syytä alkaa tutkimaan.

Ruotsissa on pitkä historia selkokielessä. Selkokieli (*lätt läst*) alkoi kehittyä siellä 1960-luvulla ihmisten tarpeesta. Toisen maailmansodan jälkeen ihmisoikeuksia alettiin korostaa ja ilmeni tarve selkokielelle. Oli tarve vähemmän byrokraattiselle kielelle kansan ja hallinnon välille. Vuonna 1967 alkoi projekti *kulttuuri kaikille*, jonka kautta julkaistiin ensimmäiset selkokielliset teokset ja 10 vuoden päästä alettiin julkaista selkokiellistä lehteä. Alkuun selkokielen kohderyhmänä olivat henkilöt, joilla oli kognitiivisia tai kehityksellisiä vammoja. Selkokielelle perustettiin myös oma keskuksensa, joka tuottaa selkokiellistä materiaalia ja sinne ollaan eri puolilta yhteydessä selkokielehen liittyen. (Bohman 2021, 472–531.)

Ruotsi on edelläkävijä selkokielen suhteen ja moni maa on ottanut siitä mallia, esimerkiksi Suomi, Norja ja Latvia. Selkokielen asema on Ruotsissa turvattu lailla, aivan kuten esimerkiksi sokeiden ja kuurojen tiedonsaanti pistein ja viittomakielellä. Kohderyhmänä selkokielelle ovat henkilöt, joilla on vaikeuksia lukemisen kanssa, esimerkiksi dysleksia, ADHD, afasia, dementia, kognitiiviset häiriöt, kehitysvammat ja henkilöt, joiden äidinkieli ei ole ruotsi. Selkokielen kohderyhmän katsotaan olevan

niin marginaalinen ryhmä, että oletettavasti sen takia siitä ei ole tehty vielä akateemista tutkimusta. (Bohman 2021, 537–543.)

Suomessa selkokieli alkoi kehittyä 1980-luvulta lähtien. Vuonna 1981 järjestettiin selkokirjallisuusseminaari Oriveden opistolla. Tämän seminaarin on ajateltu olleen selkokielen alku Suomessa. (Leskelä & Virtanen 2006, 87.) Selkokieltä käytettiin ensin vain kehitysvammaisten kanssa, mutta pian huomattiin, että siitä voisivat hyötyä myös muut ryhmät, esimerkiksi vanhukset, muistisairaat ja maahanmuuttajat. Suomeen perustettiin vuonna 2000 Selkokeskus, joka edistää selkokielistä tiedotusta, tiedonvälitystä ja kulttuuria. Heillä on selkokielliset Internet-sivut ja he julkaisevat selkokielistä lehteä suomeksi *Selkouutiset* ja ruotsiksi *LL-Bladet*. Selkokeskus tuottaa selkokiellisiä palveluita, esimerkiksi erilaisia tiedotteita ja käyttöoppaita. Selkokeskuksen tavoitteena on, että jokaisella on mahdollisuus saada tietoa ja nauttia kirjallisuudesta. (Selkokeskus 2021.) Selkokielen neuvottelukunta on tehnyt vuosille 2019–2022 toimenpideohjelman, jonka tavoitteena on edistää selkokielen asemaa entisestään. Vaatimuksena olisi myös saada selkokielelle lailla turvattu asema. Tällä hetkellä selkokieltä käyttävien kielellisiä ja viestinnällisiä oikeuksia ei ole turvattu. (Selkokielen toimenpideohjelma 2019–2022, 3.)

Portugalissa ja Italiassa selkokieli on melko nuori. Portugalin selkokieli (*Leitura Fácil*) on päivätty alkaneen 2009 ja Italiassa selkokieltä alettiin käyttää 2011 (Lindholm ja Vanhatalo 2021, 13). Itävallassa selkokieli (*Leicht lesen*) alkoi 2000-luvulla, kun Itävalta oli mukana People first London -liikkeessä, johon vaadittiin ymmärrettävän kielen käyttöä. Itävalta otti mallia selkokielen ohjeistukseen muualta Euroopasta. (Frölich & Candussi 2021, 29.) Belgiassa selkokieltä alettiin käyttää vuonna 2004, mutta ensimmäinen selkokiellinen lehtinen ilmestyi Belgiassa kuitenkin jo vuonna 1985. Belgiassa selkokieltä käytetään alueilla, joilla puhutaan hollantia ja ranskaa. Heillä on omat selkokielen organisaationsa ja käytänteensä. (Vandeghinste, Müller, Francois & De Clerq 2021, 54–58.)

Kroatiassa selkokieltä ei ole tunnustettu laissa ja se on vain vähän tunnettu kansan keskuudessa (Lenček & Kraljević 2021, 91). Tšekissä selkokieltä alettiin käyttää vuonna 2009 kehitysvammaisten kanssa. Tšekissä esimerkiksi Alzheimer-yhdistys edistää selkokielen käyttöä. Selkokielen käsite on uusi, eikä sille ole vielä virallista määritelmää. Heidän käyttämänsä termi selkokielelle on käännettynä suomeksi helppolukuinen ja ymmärrettävä kieli (*snadno čitelné a srozumitelné formy*). (Cinková & Latimier 2021, 123–124.)

Unkarissa selkokielen kehitys alkoi vuonna 2002. Selkokielen käyttö alkoi tutkimusohjelmasta, jossa materiaalit ja ohjeistus tehtiin selkounkariksi. Selkokielellä ei ole maassa merkittävää asemaa, eikä se ole juurikaan kansan parissa tunnettu, vaikka vuonna 2020 alkoi nelivuotinen ohjelma, jolla oli tavoitteena saada selkokieli kouluihin käyttöön. (Horváth & Ladányi 2021, 221–244.)

Islannissa selkokiellisen tiedonsaannin alku liittyi talouden romahtamiseen vuonna 2008, jolloin ihmiset eivät kokeneet saavansa tietoa riittävän selkeästi. Laissa

mainittiin kuitenkin selkokielellä tiedonsaanti sitä tarvitseville vasta vuonna 2010. Islannin selkokieli on tarkoitettu niille, joilla on rajoittuneet islannin kielen taidot, esimerkiksi lapsille ja maahanmuuttajille. (Ólafsdóttir & Pálsdóttir 2021, 255, 256–257.) Latviaan selkokieli tuli Ruotsista 1990-luvulla. Selkokieli otettiin käyttöön Latviassa heti 1990-luvulla ja heille perustettiin oma selkokeskuksensa 2000-luvulla. Keskuksen ansiosta selkokielen asema on tunnettu ja merkittävä monissa yhdistyksissä ja järjestöissä. Selkokielellä on merkittävä asema ja se on tunnettu kansan keskuudessa. Sillä ei kuitenkaan ole vielä lainsäädännöllistä asemaa. Yhtenä suurimpana kohderyhmänä selkokielessä on kuurot. Kuuroilla on huono luku- ja kirjoitustaito ja heille valmistetaan kouluissa edelleen selkokielistä materiaalia. (Anča & Melņika 2021, 306–314.) Liettuaan selkokieli tuli puolestaan Euroopan unionin myötä. Heidän vaatimuksensa oli, että vammaisten ihmisten oikeuksista tulee huolehtia. Vuonna 2014 Liettuassa alettiin tarjota tietoa selkokielellä sitä tarvitseville. Selkokielen historia on maassa lyhyt, siksi se ei ole kansan keskuudessa tunnettu, eikä sitä ole laissa turvattu. (Šumskienė & Baltrūnaitė 2021, 328–330.)

Hollannissa selkokieli on uusi käsite. He käyttävät *helppoa kieltä* (*Plain language*) sitä tarvitsevien kanssa. Puolassa myös helppo kieli on saanut paremman jalansijan kuin selkokieli, sillä helpon kielen säännöt eivät ole niin tarkat kuin selkokielen. Venäjällä taas on huomioitu kuurot ja sokeat, mutta selkokieli on siellä vielä hyvin tuntematon. (Mustajoki, Mihienko, Nechaeva, Kairova, Dimitrieva 2021, 442–443; Moonen 2021, 348, 350 ja Brzybyła-Wilkin 2021, 402–403.)

Sloveniassa selkokielen historia on melko lyhyt, mutta se on silti maassa tunnettu. Selkokieli tuli maahan euron myötä vuonna 2005. Nykyään maassa on selkokieliyhdistys ja sitä voi ottaa oppiaineeksi yliopistossa. (Knapp & Haramija 2021, 468–472.) Espanjan selkokielessä (*lectura fácil*) on kolme tasoa, kuten selkosuomessa. Selkokielen historia alkaa vuonna 1999, jolloin merkittävä teksti Eurooppaan ja Kataloniaan liittyen käännettiin selkokielelle. Nykyään maassa on oma selkokeskuksensa ja Kataloniassa selkokieli on lailla turvattu. (Muños & Matamala 2021, 494–499.)

Sveitsissä selkokieli alkoi vammaisten syrjintää koskevasta lakiesityksestä vuonna 2004. Muutama vuosi tämän jälkeen perustettiin selkokielelle oma yhdistys. Erilaisia projekteja on tehty selkokielen aseman parantamiseksi, mutta sveitsiläisillä ei ole selkokielen suhteen mitään virallista strategiaa. Itävallan ja Saksan vaikutteet selkokielen käyttöön Sveitsissä ovat merkittävät. Selkokieltä on alettu tutkia jopa akateemisella tasolla viime vuosina. Selkokieli on heillä kohdennettu samoille ryhmille kuin meillä Suomessa. (Parpan-Plazer ym. 2021, 575–578, 581–585.) Britanniasa selkokielen historia alkaa vuonna 1979, jolloin kansalle oli tarkoitus saada ymmärrettävästi tietoa muun muassa hallinnosta. Selkokieli nähtiin vammaisten kieleinä ja se kulki rinta rinnan vammaisten oikeuksien parantamisen kanssa. Selkokieli on vuodesta 2012 ollut käytössä hallituksen digitaalisena kielenä ja on edelleen tunnettu ja käytössä kansan keskuudessa. (Chinn & Buell 2021, 625–628.)

Selkokieltä on tutkittu Suomen lisäksi myös esimerkiksi Saksassa korpustasoisesti (Hansen-Schirra & Maas 2020, 19). Saksassa selkokieltä tarvitseville on lain mukaan taattava yleinen tiedonsaanti selkokielellä (Hansen-Schirra & Maass 2020, 18). Selkokieleen on kiinnitetty enemmän huomiota, ja siinä on tarkat sääntönsä. Saksan pitkät termistöt esimerkiksi selkokielessä jaetaan viivoin. Esimerkiksi: *Behindertengleichstellungsgesetz* muuttuu muotoon *Behinderten-Gleichstellungs-Gesetz*. Asiantuntijoiden mukaan näin pidempi sana on helpompi ymmärtää paloiteltuna. (Hansen-Schirra & Maass 2020, 9, 20) Saksassa selkokielestä käytetty termi on *Leichte Sprache*. Saksan kielessä on esimerkiksi hallinnollisessa kielessä käytetty rakennetta, jossa on substantiivi, ja sitä täydentävä verbi. Selkokielessä tämä muutetaan yksinkertaisemmaksi muodoksi, jossa käytetään pelkästään verbiä. Selkokielen rakenteen tulee olla ymmärrettävä ja vieraat sanat tulee selittää auki. Sanastollisesti on käytettävä yleisesti tunnettuja, helppoja sanoja. (Aherns 2020, 70, 93.) Brendelin ja Maassin (2016) mukaan samoja sanoja pyritään käyttämään samassa merkityksessä. Lauseerakenteet ovat lyhyitä päälauseita, lyhenteitä ei käytetä. Lauseet kirjoitetaan preesensissä ja kielteisiä lausemuotoja vältetään ymmärrettävyyden vuoksi. Teksteille on myös omat sääntönsä kirjoitusasun suhteen. (Weilenmann 2021, 12–13.) Saksan selkokieli on tarkemmin määritelty kuin pohjoismaiset selkokielet (Lindholm & Vanhatalo 2021, 13). Saksassa selkokielen kohderyhmänä ovat henkilöt, joilla on kognitiivisia häiriöitä, kuten dementikot, kuurot, afatikot, henkilöt, joilla on oppimisvaikeuksia, maahanmuuttajat ja kehitysvammaiset. (Hansen-Schirra & Maass 2020, 27–28.) Näillä ryhmillä voi olla alentunut keskittymiskyky, ja he voivat hermostua helposti, mikäli eivät ymmärrä. Heillä voi olla myös haastetta lukea tavallista tekstiä. (2020, 28).

Selkokielen tutkimus ei ole vielä kehittynyt paljoa. Suurin osa tutkimuksista on alkukartoitusta, mitä on jo tehty ja miten sen voisi tehdä vielä paremmin. Tällä hetkellä Euroopassa tehdään paljon tutkimusta saksan kieltä käyttävillä alueilla. Koska tutkimus on vielä tällä hetkellä vähäistä, ei siitä ole syntynyt mitään erityistä menetelmää ja eri maiden selkokielet ovat keskenään erilaisia. Joitain yhtäläisyyksiä selkokielen välillä on eri maissa, esimerkiksi lyhenteitä ei käytetä. Tutkimuksen avulla toivotaan löydettävän sopivat tutkimusmenetelmät ja selkokielelle yhtenäiset säännöt eri kielten välille. (Lindholm & Vanhatalo 2021, 15–16.)

2.3 Selkoviittominen ja sen aiheuttamat muutokset viittomakielessä

Selkoviittomista on tutkittu ainoastaan Sveitsissä. Tutkimuksen puutteen vuoksi selkoviittomiselle ei ole olemassa määritelmää, mutta selkokieli-käsitteen yleiseen

määritelmään nojaten selkoviittomista voidaan luonnehtia kielimuodoksi, jossa viitotut lauseet ovat lyhyitä ja yksi lause käsittää yhden pääkokonaisuuden. Viittomakielinen tuottaminen on rauhallista ja siinä hyödynnetään affordansseja, eli ympäristön tarjoumia, konstruointua toimintaa ja vahvoja ilmeitä. Viittomakielen lautakunta on ottanut selkoviittomisen kolmikautissuunitelmaansa, mutta ei ole tutkimuksen puutteen vuoksi vielä antanut selkoviittomiselle omaa määritelmäänsä (Kotimaisten kielten keskus 2022).

Sveitsissä saksankielisellä alueella on selkoviittominen (*Leichten Gebärdensprache*) ollut jo pitkään käytettynä kielimuotona, mutta sille ei ole olemassa kunnollista määritelmää (Weilenmann 2021, 3–4). Sveitsin Zürichissä on DIMA-instituutti (*Deutsch im Alltag*), jossa opiskelee kuuroja ja huonokuuloisia maahanmuuttajia, joilla ei välttämättä ole minkäänlaista koulutusta. Paikallinen viittomakieli on heille vielä vieras. Opettajat ja henkilökunta käyttävät heidän kanssaan helpotettua viittomista, selkoviittomista. (Guidi, Notter & Weilenmann 2020.) DIMAn verkkosivulle on myös tarkoitus luoda materiaalia selkoviittomisella ja kirjoitetulla selkosveitsin kielellä. Heidän tavoitteenaan on tarjota tietoa viittomakielisille riippumatta näiden kielitaidon tasosta. Suunnitteilla on myös projekti, jonka myötä helpotettua viittomista voisi tutkia tarkemmin. (Weilenmann 2021, 7–8.)

Sveitsissä selkoviittomisen kohderyhmät ovat maahanmuuttajat ja monivammaiset kuurot, dementoituneet, henkilöt, jotka osaavat viittomakieltä, mutta he eivät ole korkeastikoulutettuja, oppimisvaikeuksista kärsivät henkilöt ja lukutaidottomat. (Guidi & Hermann-Shores 2019, 34–35). Kielenkäyttöryhmät ovat vastaavat kuin meillä Suomessa käytettävän selkokielen kohderyhmät, josta on kerrottu tämän luvun alussa. Viitottua selkokieltä käytetään Sveitsissä päivittäin. Kirjoitetun ja viitotun selkokielen piirteissä on löydettävissä samankaltaisuuksia, vaikka tieteellistä tutkimusta sveitsin-saksan selkoviittomisesta ei ole tehty. (Weilenmann 2021, 12 & Guidi, Notter ja Weilenmann 2020.) Selkoviittomiseen on kirjoitettu sääntöjä, mutta ne eivät ole tarkastettuja, vaan intuitiivisesti ylöskirjattuja toimivia tapoja (Guidi & Hermann-Shores 2019, 35). Maahanmuuttajat hyötyvät selkokielestä, sillä usein he ovat maahan tullessaan jo aikuisia, 18–35 ikävuoden välillä. Tuolloin otollisin aika oppia uutta kieltä on jo mennyt. Heidän kotimaansa olot voivat vaikuttaa myös henkisellä tasolla uuden kielen omaksumiseen. (Aherns 2020, 92.) Sivusen ja Juvan mukaan moni maahanmuuttaja kuuro tarvitsee selkoviittomista ymmärtääkseen (Sivunen & Juva 2021, 1).

Sveitsin-saksan selkoviittomisen käytössä on tehty havaintoja kielen muutoksista. Havainnot on tehty seuraamalla keskustelutilanteita opettajien ja oppilaiden välillä DIMA-instituutissa. Selkoviittomista on myös testattu erilaisin viitotuvin videoin. Instituutin saamat tulokset olivat seuraavat (Taulukko 2): Viittomisessa sanahahmohuuliota ei juurikaan käytetty. Erilaiset suun ja huulien liikkeet olivat yleisiä. Ilmeet, kulmakarvojen ja silmien liikkeet korostuivat.

Viittomista valittiin yksinkertaiset perusviittomat, tekemistä kuvaavat viittomat, ja ikoniset viittomat. Abstrakteja käsitteitä kuvaavia viittomia ei käytetty. Viittominen tuotettiin isommassa viittomistilassa ja rauhallisesti. Pidäkkeet korostuivat viittomisessa. Tuottamisessa käytettiin konstruitua toimintaa ja keholle paikantamista. Lauserakenteet lyhenivät ja viittomisen apuna käytettiin kuvia, esimerkkilauseita ja topikalisaatiota. Selkoviittomisessa kaikkia asioita ei välttämättä kerrota, tärkeää on välittää ydinasiat. (Guidi, Notter & Weilenmann 2020; Guidi & Hermann-Shores 2019, 35.)

Guidi ja Hermann-Shores (2019, 36) korostavat, että selkoviittomista ei pidä sekoittaa tukiviittomiin, jotka ovat puhutun kielen tukena käytettävä menetelmä. Viittomisessa tapahtuneet muutokset on selkeyden vuoksi koostettu seuraavanlaisiksi taulukoksi.

TAULUKKO 2. Helpon viittomisen piirteet

	KOROSTUI	EI OLLUT
Kasvot	Ilmeet, silmien ja kulmakarvojen liikkeet	Ilmeettömyys
Huulio	Huulten ja suun liikkeet yleisiä	Sanahahmohuulio
Viittomat	Yksinkertaiset viittomat, tekemistä kuvaavat viittomat, ikoniset viittomat. Kaksikäätisten viittomien osuus suurempi. Pidäkkeet.	Abstrakteja viittomia, sormittaminen vähäistä
Vartalon ja pään liikkeet	Konstruitu toiminta ja keholle paikannus	
Lauserakenne	Lyhempi lauserakenne, topikalisaatio, rauhallisempi tuottaminen	
Viittomatila	Keholle paikannus, iso viittomatila	
Muut huomiot	Kuvien käyttö, esimerkkilauseet	

Weilenmann (2021, 31–32) tutki lopputyönään, miten sveitsin-saksan viittomakieli ja sveitsinsaksan selkoviittominen eroavat toisistaan. Hän huomasi, että kun saman asian tuottaa selkoviittoen, asia pitenee erilaisten syiden vuoksi. Yksi syy lauseiden pitenemiseen on termien merkityksen avaaminen. Sama asia videolle viitottuna on sveitsin-saksan viittomisella pituudeltaan 1:19, kun taas selkoviittoen videon pituudeksi tuli 6:59. Pituuteen vaikuttaa myös asiasisältöjen välillä pidetyt tauot ja kuvien käyttö tiedon tukena.

- (4) 00:50 INFORMATION+,
 WO? INFORMATION+, BEISPIEL, IX-3 SING.-bildschirm/website dima 1 links, IX-3 SING. 2 mitte, IX-3

SING. rechts, ERKLÄREN, IX-3 SING.-bildschirm/website dima, DIMA, DA, VERSCHIEDEN++, KURS, SCHULE, SCHULE, SCHULE, GRUPPE links, GRUPPE mitte, GRUPPE rechts, VERSCHIEDEN, IX-2 (Weilenmann 2021, 31.)

Weilenmann kertoo tässä esimerkissä 4 DIMA-instituutista, mistä löytyy lisätietoa hänen viittomastaan asiasta. Viittoja käyttää retorista kysymystä, joka on viittomakielelle yleinen piirre: Mistä saa tietoa? Tämän jälkeen hän selittää viitaten taustalla näytöllä (*bildschirm*) oleviin kuviin. Suunnat: *links*, *mitte*, *rechts* (vasen, keskellä, oikea) viittaavat myös osoitettuihin asioihin, näytöllä viittojan rinnalla/takana. Sveitsin-saksan selkoviittomisessa lauserakenteet olivat lyhyitä, aikamuutona käytetään preesensia tai tulevaa aikamuotoa. (Weilenmann 2021, 32).

- (5) (00:01-00:05 BARRIERE FREI KOMMUNIKATION IX-1 PLURAL POS. WEBSITE WIE?)
- (6) DSGS (IX-2 PLURAL SEHEN IX-3 SING.-bildschirm/website dima WAS WEBSITE IX-3 SING. POS. DIMA)
(Weilenmann 2021, 32.)

Esimerkissä 5 on glossaus sveitsin-saksan viittomakielestä. Lause 6 on sama asia tuotettuna selkoviittona. Selkoviittomisessa viitataan jälleen näytöllä olevaan asiaan (*bildschirm*), jossa on kuva kerrottavasta asiasta täydentämässä viittomisen merkitystä.

- (7) Sveitsin-saksan viittomakieli: KANN ANDERS+ ORGANISIERENMundbild: organisat GEBEN üv Organisationen FÜR IX-3 PLURAL POS. WECHSEL ++ üv-Organisationen
- (8) Selkoviittona sveitsin-saksaksi: SPÄTER VERSCHIEDEN ORGANISIEREN ARBEITEN FIRMA+ links, mitte VERSCHIEDEN GEHÖRLOS PROD_SUB_STELLEN/INSTITUTIONEN+++ IX-1 PLURAL KANN INFORMIEREN IX-3 PLURAL organisationen/firmen

Esimerkissä 8 jälleen viitataan näytöllä olevaan asiaan suunnilla (*links*, *mitte*) ja käsitteet avataan katsojalle.

Viittominen muuttuu myös käytettäessä kansainvälistä viittomista. Tuolloin henkilöt eivät välttämättä tiedä toistensa äidinkieltä, vaan muokkaavat tilanteessa jatkuvasti käyttämäänsä kieltä, kunnes heille löytyy yhteinen ymmärrys. (Mesch 2017, 403–405; Green 2014, 446–447.) Kansainvälinen viittominen muuttuu koko ajan. Muutos riippuu viittojista, millainen on henkilön kokemus keskustella toisen ulkomaalaisen kanssa. Muutokset tapahtuvat yleisesti leksikkotasolla, ei niinkään kielipillisesti. (Green 2014, 446–448.) Ikonisuus on viittomakielille yleistä. Kansainvälinen viittominen hyödyntää paljon ikonisia viittomia: niillä kuvaillaan, miten jokin

asia tehdään tai mitä tapahtuu. Kansainvälisessä viittomisessa viittomia voidaan muokata helpommaksi tai valita käyttöön sellaisia viittomia, jotka ovat yleisesti tunnettuja. Kansainväliseen viittomiseen kuuluu vahvasti myös eleiden kautta asioiden selittäminen. Selittämisessä ja kerronnassa käytetään myös konstruoitua toimintaa, jonka avulla päästään hyvin kiinni asian ytimeen. Konstruoidun toiminnan ja ikonisten viittomien avulla voidaan kertoa tarkoin jostain asiasta. Esimerkiksi WTC tornien tuho on helppo tuottaa ikonisilla viittomilla kuvaamaan tornin pituutta ja vierekkäisyyttä. Lentokone käsimuotona on selkeä, kuvaava. (Ferrera & Halvorsen 2017, 379-404.)

Selkoviittomisen tutkimusta ei ole Suomessa tehty ja Sveitsissäkin tutkimus on vasta aluillaan, kuten tässä luvussa todetaan. Selkokielen parissa tutkimus on saatu hyvin käyntiin. Tämä tutkimus on alkukartoitus Suomen selkoviittomisesta, jonka menetelmänä käytettiin haastattelututkimusta. Seuraavassa luvussa kerrotaan tarkemmin tämän tutkimuksen aineistosta ja menetelmistä.

3. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Haastatteluaineisto

Tutkimuksen aineistona toimii videoitu haastatteluaineisto ja yhden haastattelun kirjalliset muistiinpanot. Haastateltavina on kolme äidinkieleltään viittomakielistä henkilöä. Haastateltavista kaksi toimii viittomakielen tulkkina ja yksi viittomakielen opettajana. Haastateltavat ovat valikoituneet tutkijan tietämyksen perusteella ja viittomakielialalta saatujen vinkkien avulla. Tavoitteena oli, että haastateltavat henkilöt tietäisivät tutkitusta aiheesta mahdollisimman paljon tai heillä olisi kokemusta tutkitusta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Tutkimuskysymys ohjasi haastatteluun pyydettyjen valintaa, kuten Kuiri ja Mustanoja (2020, 292) ohjeistavat. Haastateltavien henkilöiden ammatti- ja kielenkäyttöryhmät ovat erilaisia, sillä kyselyistä huolimatta ei löytynyt useampaa saman ryhmän edustajaa haastateltaviksi. Haastateltaviin oltiin syksyllä 2021 suoraan yhteydessä sähköpostitse, jossa kerrottiin tutkimuksesta lyhyesti ja tiedusteltiin heidän mielenkiintoaan osallistua siihen. Tällä tavoin saatiin varmuus henkilöiden sopivuudesta haastateltaviksi tähän tutkimukseen. Myös Tuomi ja Sarajärvi (2018, 85–86) suosittelevat keskustelemaan haastateltavien kanssa tutkimuksesta etukäteen. Näin haastattelijalla on mahdollisuus saada tutkimastaan aiheesta mahdollisimman paljon tietoa. Kysymyksiä ei lähetetty haastateltaville etukäteen, vaikka Tuomen ja Sarajärven mukaan tämäkin olisi mahdollista.

Haastattelun etuna on tilanteen välitön korjaaminen, mikäli haastateltava ymmärtää kysymyksen väärin. Haastattelukysymyksiä voi tarvittaessa tarkentaa ja aiheista voidaan käydä keskustelua. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85.) Ratkaisuun käyttää haastattelututkimusta päädyttiin siksi, että äidinkieleltään viittomakielisillä kielenkäyttäjillä on tietämys ja tuntemus kielestään ja he tietoisemmin muokkaavat käyttämänsä kieltä tarvittaessa. Koulutuksensa myötä heillä on myös perehtyneisyyttä

viittomakieleen ja tietotaitoa analysoida käyttämäänsä viittomakieltä. Kyselylomake ei tuntunut sopivalta tutkimustavalta tämänkaltaisessa tutkimuksessa, jonka tarkoitus on perehtyä kielessä tapahtuviin konkreettisiin muutoksiin. Videoidulla haastattelulla oli mahdollista kysyä haastateltavalta esimerkkilauseita, joita kyselytutkimuksessa olisi mahdotonta tehdä viittomakielen visuaalisen vastaanottokanavan vuoksi. Videoitujen lause-esimerkkien avulla oli mahdollista tutkia viittomisessa tapahtuvia muutoksia ja verrata näitä selkokielen ominaispiirteisiin. Haastattelu on tutkimusmenetelmänä hyvä, sillä sitä kautta saa tietoja tilanteista, joissa haastattelijalla ei ole ollut mahdollisuutta olla mukana. Haastattelututkimuksissa korostetaan haastattelijan kuuntelutaitoja. Hänen tulisi antaa haastateltavalle vapaus poiketa aiheesta ja tarvittaessa ohjata keskustelua hienovaraisesti tarvittuun suuntaan. (Kuiri & Mustanoja, 283, 289.)

Laadullisessa aineistopohjaisessa tutkimuksessa pystyy hyvin kartoittamaan aiheita, josta ei ole aiempaa tutkimusta. Muutaman ihmisen haastattelu on hyvä tutkimusmenetelmä ensimmäisen kartoituksen saamiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä korpusta pienempi aineisto-otanta ja tutkimusaineiston yksityiskohtaisempi käsittely onnistuu menetelmän avulla hyvin. Kun haastateltavia on vähemmän, voi tutkija perehtyä myös yksittäisiin aineistoesiintymiin. (Luodonpää-Manni & Ojutkangas 2020, 414–415; Hirsjärvi & Hurme 2009, 59.) Menetelmänä haastattelu on joustava, haastattelija voi valita kysymysten esittämisjärjestyksen tilanteen mukaisesti järkevällä tavalla (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Tämän kaltaiseen tutkimukseen ei ollut valmista aineistoa, minkä vuoksi tutkimukseen aineistoksi valikoitui itse tehty haastattelu.

Haastattelu toteutettiin etäyhteydellä Zoom-ohjelmalla. Haastattelu oli tarkoitus tehdä kahden kesken haastateltavan kanssa, mutta koronapandemian kiristyttyä vuoden 2021 loppua kohden päädyttiin haastattelun toteuttamiseen etäyhteydellä. Kaikki haastattelut tehtiin samalla tavalla, sillä Suomessa oli tuolloin yleinen etätyösuositus. Käytetyn Zoom-ohjelman etuna on haastattelun tallentaminen. Yhden haastattelun tallentaminen ei tosin onnistunut aiemmista harjoituksista huolimatta. Tutkija kirjasi heti epäonnistuneen haastattelun jälkeen kaiken keskustelusta muistamansa ylös. Haastateltavan kanssa ei löytynyt enää yhteistä aikaa uudelle haastattelulle, joten haastateltava lähetti videoviesteillä vastaukset sähköisesti lähetettyihin kysymyksiin. Tällä tavoin haastateltava pystyi vielä kysymysten avulla täydentämään asioita, joita hän halusi, ja haastattelija kysymään uudelleen ne kysymykset, joiden vastaukset eivät muistuneet mieleen heti ensimmäisen haastatteluyrityksen jälkeen. Haastattelun pohjalta aineistona oli siis kaksi pitkää haastattelua ja näiden lisäksi neljä lyhyttä videota ja kirjalliset muistiinpanot. Materiaalia on yhteensä 81 minuuttia ja yksi A4 sivu. Haastattelun kysymykset olivat seuraavat:

1. Kerro kuka olet
2. Mikä on ammattisi?
3. Mitä työtä olet tehnyt valmistumisesi jälkeen?

4. Minkä asiakasryhmien kanssa työskentelet?
5. Miten kuvailisit näiden asiakasryhmien käyttämää kieltä?
6. Miten kuvailisit omaa viittomakielen käyttöäsi heidän kanssaan?
7. Jos viittomisessa tapahtuu muutoksia millaisia ne ovat?
8. Tapahtuuko sormituksessa muutoksia?
9. Voitko antaa esimerkkejä viittomistavastasi heidän kanssaan?
10. Kuinka viittoisit saman asian viittomakielisille kollegoillesi?
11. Jos työskentelet usean eri ryhmän tai henkilön kanssa, onko jotain miten valmistaudut tilanteeseen etukäteen kielen käytön näkökulmasta, onko sinulla jotain ennako-oletuksia? miten huomioit käyttämäsi kielen etukäteen?
->Pystyykö tuntemattoman kanssa valikoimaan käytetyn kielen ennakkoon, missä vaiheessa kieltä aletaan muuttamaan?
12. Haluatko lisätä vielä jotain muuta?

Kun tutkimustapana on videoitu haastattelu, tulee tutkijan tehdä tietosuojailmoitus ja haastattelusuostumukset (Kuiri & Mustanoja 2020, 300). Tietosuojailmoitukset toimitettiin haastateltaville sähköisesti viikkoa ennen haastattelua. Tutkijan tulee myös huomioida viittomakielen vähemmistöasema ja suojella haastateltavien yksityisyyttä. Viittomakielinen yhteisö on pieni, joten tutkijan tulee olla tarkka, ettei hän paljasta haastateltavista liikaa. (Orfinidou, Woll & Morgan 2020, 8.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään saamaan tietoa jostain ilmiöstä. Tavoitteena on saada uutta teoreettista tietoa tai selittää jotain ilmiötä. Tarkoituksena ei ole tehdä tilastollista yleistystä. Siksi muutama haastateltava riittää tämänkaltaiseen tutkimukseen. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 59 ja Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Tämä tutkimusmenetelmä mahdollistaa myös yllättävien havaintojen poiminnan tarkempaan käsittelyyn.

3.2 Aineiston käsittely ja analyysi

Haastattelua ennen tutkija kirjoittaa haastattelukysymykset ja valmistelee haastattelutilanteen. Haastattelukysymykset on testattu ennakkoon kahdella viittomakielen tulkilla ja kysymyksiä on koehaastattelujen jälkeen muokattu tarpeen mukaan. Haastattelua varten tarkistettiin videokameran laatu ja valittiin sopivat vaatteet etäyhteyttä varten. Viittomakieltä on helpompi seurata jos viittojalla on yksivärinen paita. Varsinkin etäyhteydellä tämä asia on syytä huomioida. Haastattelut tehtiin suomalaisella viittomakielellä ja viitottu aineisto tallennettiin Zoom-ohjelmalla. Haastateltavien valinnan yhteydessä kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta ja miksi juuri näitä

henkilöitä on pyydetty haastateltavaksi. Itse haastattelu aloitettiin kevyesti keskustellen ja tarkistamalla tietosuoja-asiat, kuten yleisesti haastatteluissa on tapana. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 86; Ruusuvuori & Tiittula 2009, 24.) Haastattelututkimuksen lomakkeet oli lähetetty haastateltaville etukäteen sähköisessä muodossa perehdyttäväksi. Haastattelua varten käytettyjä lomakkeita olivat suostumislomake, tietosujailmoitus ja tiedote tutkimuksesta.

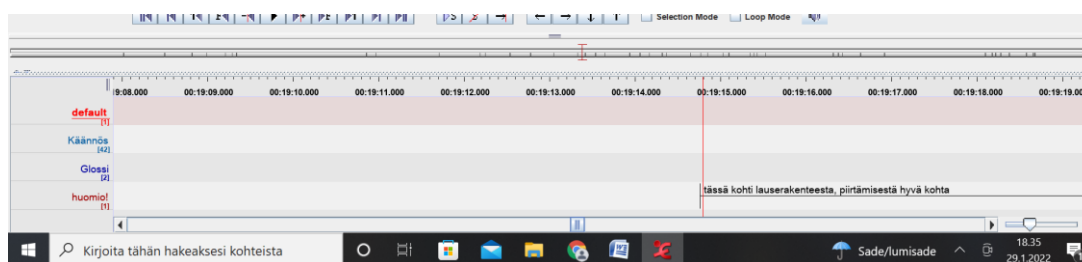
Tutkimuksessa kysyttiin haastateltavalta etukäteen valikoituja kysymyksiä, joiden perusteella oli tarkoitus löytää vastaukset tutkimuskysymyksiin. Kysymykset ohjaavat tilannetta tutkijan haluamaan suuntaan (Hirsjärvi & Hurme 2009, 103 ja Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22). Haastateltava vastaa tutkijan kysymyksiin ja kertoo esimerkkejä kielenkäyttötavoistaan eri tilanteissa. Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Tämä tarkoittaa sitä, että ennen haastattelua on mietitty tiettyjä teemoja, joihin tutkija haluaa vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86–87.) Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelijan on mahdollista tehdä tarvittavia lisäkysymyksiä ennalta suunniteltujen kysymysten lisäksi. 12 kysymystä suunniteltiin valmiiksi ennen haastattelua. Haastateltavan on näiden lisäksi mahdollista kertoa muita asioita, joita hänelle tulee kysymysten lisäksi mieleen aiheeseen liittyen.

Tutkimuksen aikana haastattelijalla pitää huolen siitä, että haastattelun perusrakenne kysymys, vastaus ja kiittäminen säilyvät. On tärkeää pitää huoli siitä, ettei tilanne muutu esimerkiksi väittelyksi. (Ruusuvuori & Tiittula 2009, 29.) Teemahaastattelun etuna on myös se, että haastattelu voi edetä jokaisen haastateltavan kanssa omaa tahtiaan. Kysymyksiä ei ole pakko esittää kaikille samassa järjestyksessä, vaan haastattelijalla voi tarttua keskustellun teeman perusteella siihen liittyvään kysymykseen. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysten pitää liittyä tutkittavaan aiheeseen. Vaikka puolistrukturoitu haastattelu on hyvin vapaa muodoltaan, tutkimuskysymyksiin on tavoitteena löytää vastaukset. Näistä poikkeavia kysymyksiä on turha esittää. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.)

Haastattelijalla oli mukanaan haastattelukysymykset ja muistiinpanovälineet. Haastattelijalla ei kirjannut vastauksia ylös, välineet ovat varalta mukana. Haastattelun aikana tilanne eteni keskustellen, joten kaikkia kysymyksiä ei tarvinnut käydä erikseen läpi vaan vastaukset saatiin jo keskustelun lomassa. Valmiiden kysymysten lisäksi haastattelussa kysyttiin lyhyitä tarkentavia kysymyksiä ja haastateltavan esiintuomiin aihioihin perehdyttiin yhdessä keskustellen.

Tutkimuksen aineisto oli kuvattu haastattelumateriaali. Kuvattu aineisto siirrettiin haastattelun jälkeen tietokoneelle tarkastelua varten. Aineistoon kirjattiin kuvauspäivä ja kuvauspaikka auttamaan tutkijaa asioiden jäsentelyssä (Eskola & Suoranta 1998, 118). Aineistosta tehtiin poimintoja, joita käsiteltiin tarkemmin annotoiden ELAN-ohjelman avulla. Koko aineistoa ei litteroitu tai annotoitu. Tuloksia analysoitiin luokittelemalla havaintoja teemoittain. Teemoittain jaottelu auttaa löytämään vastauksia konkreettisiin seikkoihin. Poiminnat valikoidaan vastaamaan tutkimuskysymyksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 129.)

ELAN-ohjelmaan luotiin kolme annotaatoriviä: Käännös, glossit ja huomio! Videolta käännettiin suomeksi tutkimuksen kannalta merkittävät kohdat, ei koko aineistoa. Viitotuista lause-esimerkeistä tehtiin glossaukset, eli viittomat kirjoitettiin sanoiksi ja erilaiset kohdat, jotka kaipasivat lisähuomiota, on kirjattu huomio!-sarakkeeseen. Huomio!-sarakkeeseen tulivat esimerkiksi erilaiset ilmaisutavat, jotka oli tärkeä kirjata ylös tutkimuksen havaintoina. Näin kohtiin oli helppo palata tuloksia kirjattaessa. Alla olevassa esimerkissä Huomio!-sarakkeeseen on kirjattu lauserakenteeseen liittyvä huomio. Muita merkintöjä tähän sarakkeeseen olivat esimerkiksi huulion käyttö ja kuvailu.

KUVA 1. Esimerkki Huomio!- sarakkeeseen kirjatusta huomiosta: "tässä kohti lauserakenteesta, piirtämisestä hyvä kohta".

Koska tutkimuksen tarkoituksena oli löytää havaintoja viittomisessa tapahtuvista muutoksista haastateltavien viittomisessa, ja verrata näitä muutoksia selkokielen piirteisiin, ei annotaatorivejä tarvittu näitä kolmea enempää. Tärkeintä oli kirjata glossein ylös viittomavalinnat ja kääntää lauseet suomen kielelle. Viittomakielen erityispiirteistä, kuvailusta ja kielioppiseikoista, esimerkiksi huulion käytöstä, kirjattiin erilliseen sarakkeeseen, josta niiden käyttötapoja pystyttiin analysoimaan. Huulio oli ennako-oletuksena hyvin minimaalinen tai lähes olematon yhteisen kielen puuttessa. Siksi tämä oli yksi asia, jota tarkasteltiin tutkimuksessa.

Haastattelun perusteella tehtiin havaintoja viittomisen muutoksista. Tutkimusaineistosta löytyi kolme pääteemaa: lausetason muutokset, visuaalisuuden korostaminen ja kuvaileva viittominen. Lausetasolla tapahtuvia muutoksen tyyppejä olivat esimerkiksi viittomisen hidastuminen, lauseiden lyhentäminen, lauseen pääasioiden korostaminen ja ymmärryksen varmistaminen. Visuaalisuuden korostamisessa muutoksista suurimmat havainnot olivat ilmeiden korostuminen, ikonisten viittomien käyttö ja kuvien käyttö. Kuvaileva viittominen hyödynsi tuottamisessa affordanssia, eli ympäristön tarjoumia ja konstruoitua toimintaa käytettiin kerronnassa hyödyksi. Tulososiossa käsitellään tarkemmin löydettyjä havaintoja. Kuvattu aineisto siirrettiin tutkijan tietokoneelle, joka on salasana suojattu. Varmuuskopio säilytetään tutkijan ulkoisella kiintolevyllä. Laitteita säilytetään tutkijan kotona, ulkoinen kiintolevy

säilytetään lukollisessa laatikossa. Kuvattu aineisto tuhoetaan kahden vuoden kuluttua siitä, kun tutkimuksen tulokset on kirjattu.

4. TULOKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää miten viittomista muutetaan, kun keskustelukumppanina on vain vähän tai jollakin tapaa rajatusti suomalaista viittomakieltä osaava viittomakielinen henkilö? Tutkimuskysymykseen pyrittiin löytämään vastaus haastatteluaineistoa analysoimalla. Tutkimukseen haastateltiin kolmea äidinkieltään viittomakielistä henkilöä. Haastateltavista kaksi oli viittomakielen tulkkeja ja yksi viittomakielen opettaja. Tulkkien pääasiallinen asiakasryhmä oli maahanmuuttajat. Opettajalla korostui asiakasryhmässään viittomakieliset lapset, lisäksi heidän erilaiset kielelliset tai kognitiiviset häiriönsä. Hänellä oli myös kokemusta eri maiden viittomakieliä käyttävistä lapsiasiakkaista ja maahanmuuttajista.

Haasteltavat korostivat seuraavia seikkoja, jotka vaikuttavat heidän viittomiseensa asiakkaidensa kanssa. Kaikissa haastatteluissa korostettiin asiakkaan tunteesta ja asiakkaan kulttuurin tuntemusta. Mikäli asiakas on aivan vieras, on vaikeampaa miettiä, miten viittomista muokkaa niin, että tämä ymmärtää, mitä viitot. Tulkkaustilanteissa olisi hyvä pyrkiä käyttämään samaa tulkkia kielen oppimisen alkuvaiheen tulkkaustilanteissa, että molemminpuolinen ymmärrys saadaan varmistettua.

Kulttuurintuntemuksesta mainittiin esimerkiksi se, että joissain maissa kirjoitetaan oikealta vasemmalle ja ajankäsitys on oikealta vasemmalle. Siksi suomen kielen sormitus ja ajan määreiden ilmaiseminen suomalaisella viittomakielellä on heille haastavampaa ymmärtää. Lisäksi yksi haastateltava mainitsi, että jos maahanmuuttaja on esimerkiksi Yhdysvalloista tai jostain Euroopan korkeasti koulutetusta maasta, on hänellä oletettavasti olemassa jo oman maansa viittomakielen taito. Mikäli henkilö on Lähi-idästä, hänellä ei välttämättä ole ollut mahdollisuutta kielen opintuun ja hän voi käyttää jonkinlaista kotikieltä. Kieltä osaamattoman viittomakielisen kanssa kielen opettelu alkaa alusta. Siksi on hyvä muistaa, että maahanmuuttaja voi olla iältään vaikka 30 vuotta, mutta hänen kielellinen ikänsä alkaa vasta siitä, kun hän aloittaa uuden kielen opinnot. Kieli ja ajattelu ovat aina yhteydessä toisiinsa.

Lapsille viittomisesta haastateltavat mainitsivat, että lapsen kokemusmaailma on erilainen kuin meidän aikuisten. Lyhyessä iässä lapsi ei ole vielä ehtinyt oppia monia meille aikuisille itsestään selviä asioita. Siksi lasten kanssa viitottaessa on hyvä miettiä, mitä asioita täytyy selittää auki ja miten viittomista voisi muokata helpommaksi. Heidän kanssaan viittoessa on hyvä miettiä lasten kokemusmaailmaa ja keskustella aiheista, jotka ovat heille tuttuja. Lasten kanssa työskennellessä opettaja kiinnitti huomiota myös lasten erilaisiin taustoihin, esimerkiksi millainen on vanhempien kielitaito ja millaisen kielen lapsi on omaksunut kotona. Nykyään hyvin harvalla lapsella vanhemmat ovat kuuroja. Sisäkorvaistutteen käyttö on lisääntynyt ja sitä kautta viittomakielen opetusta voi olla tarjolla vasta myöhäisemmällä iällä. (Woll & Morgan 2011, 77.) Lasten kanssa kielen käyttöön liittyy vahvasti leikin, pelin ja tekemisen kautta oppiminen. Haastateltavat toivat esiin muutoksia viittomisen vauhdissa, asiasisällössä, sormittamisessa ja kuvailevissa strategioissa, jotka on kuvattu alla olevassa taulukossa 3. Alaluvuissa käsittelen löydettyjä havaintoja tarkemmin.

TAULUKKO 3.

VIITTOMISESSA TAPAHTUNEET MUUTOKSET
1. Viittomien vauhdissa tapahtuvat muutokset: Viittominen hitaammin, selkeämmin
2. Asiasisällössä tapahtuva lyheneminen: Lyhyemmät lauseet, yksi asia/lause, suomalaisen viittomakielen rakenteen mukaisesti
3. Sormittamisen korvaaminen vaihtoehtoisella menetelmällä: Kuvailu, viittoen, kuvat, ilmeet
4. Kuvailevat strategiat: Paikantaminen, ilmeiden korostuminen, eleet, näyttely
5. Muut huomiot: Affordanssi, huulio, eleet, ilmeet

4.1 Viittomien vauhdissa tapahtuvat muutokset

Kaikki haastateltavat korostivat, että he viittoivat asiakasryhmilleen tavallista hitaammin. Hitaammin viittominen ilmeni myös heidän antamissaan lause-esimerkeissä, joissa viittominen hidastui selvästi heidän vapaaseen tuottamiseensa nähden. Lisäksi viittomisessa maahanmuuttajille tai lapsille haastateltavat korostivat erityisesti ymmärtämisen varmistamista. He korostivat viittomisen tuottamisen hitaammin ja asiakokonaisuuksittain tukevan vastaanottajan ymmärrystä. He kertoivat viitotun lauseen jälkeen varmistavansa aina, että keskustelukumppani on ymmärtänyt asian, ennen kuin edettiin seuraavaan lauseeseen. Ymmärtämisen varmis-

taminen tapahtui odottamalla asiakkaan nyökkäystä tai myönteistä ilmausta, esimerkiksi KYLLÄ-viittomaa tai vastausta esitettyyn kysymykseen. Jos keskustelukumppani ei ole omaksunut riittäviä kielellisiä taitoja keskustellakseen, hänen äidinkieltensä ei ole suomalainen viittomakieli, tai jos hänellä on joitain kielellisiä tai kognitiivisia haasteita, on ymmärryksen varmistaminen tärkeä osa kommunikaatiota.

Maahanmuuttajille ja lapsille olisi syytä viittoa selkeämmin haastateltavien mukaan. Opettaja korosti lapsia yksilöinä. Hänen käyttämänsä kieli oppilaidensa kanssa riippuu aina lapsen kielitasosta. Selkeään viittomiseen liittyivät viittominen hitaammin ja selkeät lauserakenteet. Haastateltavat kertoivat lauserakenteen muuttuvan selkeämmäksi, kun lauseessa oli vain yksi asia kerrallaan. Lauseen jälkeen odotettiin keskustelukumppanilta ymmärtämistä ilmentävä vastaus, esimerkiksi nyökkäys. On kuitenkin oltava varma, että asiakas ymmärtää nyökkäyksen tarkoittavan kyllä, he korostivat. Kielteisen lauseen kohdalla mainittiin, että pään pudistus ei välttämättä yksinään riitä. Päänpudistuksen lisäksi täytyy käyttää kielteistä ilmentävää viittomaa esimerkiksi EI. Viittoma on kaksikäsinen, jossa kämmenselät osoittavat alaspäin, kädet ovat päällekkäin vartalon edessä ja lähtevät siitä oikealle ja vasemmalle. (Kuuroiden liitto 2017, gloss/2444) Kun tuntee keskustelukumppanin, tietää, ymmärtääkö hän nyökkäyksen ja pään pudistamisen merkityksen, jolloin pelkää niiden käyttö lauseessa riittää. He kertoivat seuraavansa keskustelukumppania koko ajan tarkkaan, hänen ilmeitään ja eleitään, jotka viittaisivat siihen, että hän ei ole ymmärtänyt asiaa. Lasten kanssa selkeyttä keskusteluun tuotiin myös kuvien kautta, opettaja kertoo. Viittomisessa oli tärkeää aloittaa tuottaminen isoista linjoista ja edetä pienimpiin yksityiskohtiin.

Selkeys tuli ilmi myös viittomavalinnoilla. Esimerkiksi viittoma "USEIN" (suvi.viittomat.net artikkeli 677) oli todettu epäselväksi maahanmuuttajille. Tässä tapauksessa viittoma joko vaihdettiin kuvaavampaan viittomaan tai näiden kahden viittoman yhdistelmään. Tällöin tuotettiin viittoma USEIN ja sen jälkeen viitottiin kuva 2. Viittoma toteutettiin käsimuodolla B passiivisen käden pysyessä ikään kuin aikajanalla alkupäänä ja aktiivinen käsi toisti horisontaalisesti liikkeen eteenpäin suuntautuvalla liikkeellä kuvaten usein toistuvia jaksoja.

KUVA 2. Viittoma, jolla täydennettiin tai korvattiin viittoma USEIN

Viittomana epäselvä oli myös numeraalien inkorporaatio eli yhdistyminen. Inkorporaatiossa kaksi viittomaa sulautuu yhteen muodostaen yhden viittoman. Kun lääkäri kertoo, että lääke tulee ottaa kolme kertaa päivässä, ei tähän riitä siitä kertova viittoma, jossa numeraali 3 inkorporoituu viittomaan KERTA. Viittoma tuotettaisiin aktiivikädellä passiivisen käden kämmeneen käsimuodolla 3. Nimetön sormi osuu kämmeneen ja liike toistuu kahdesti. Tämä viittoma muokattiin kerronnallisesti: *"lääke tulee ottaa aamulla, päivällä ja illalla."* Vuorokaudenajoissa hyödynnettiin kuvailevaa kerrontaa kellotaulun mukaisesti aktiivikäden osoittaessa kellotaulun mukaista aamua, päivää ja iltaa.

4.2 Asiasisällössä tapahtuva lyheneminen

Haastateltavat korostivat suosivansa lyhyitä lauseita. Yhdessä lauseessa pyrittiin tuottamaan yksi kokonaisuus. Lyhytkin lause pilkottiin osiin ja sen ymmärtäminen varmistettiin vielä kokonaisuuksien välissä odottamalla asiakkaan nyökkäystä tai ymmärtämisestä kertovaa viittomaa KYLLÄ. Tarvittaessa asia viitottiin uudelleen eri tavalla. Viittomisessa käytettiin suomalaista viittomakieltä ja sen kielioppisääntöjä, ei tuotettu yksittäisiä viittomia eikä viitottua puhetta, tai käytetty kansainvälistä viittomista. Yksi haastateltava kertoi käyttävänsä kansainvälistä viittomista ainoastaan yksittäisissä tilanteissa, joissa tiesi henkilön olevan kansainvälisesti aktiivinen. Viittajat käyttivät suomalaista viittomakieltä, sillä maahanmuuttajat tulevat suomeen opiskelemaan suomalaista viittomakieltä. Yksi haastateltavista kertoi käyttävänsä maahanmuuttajien kanssa *"selkosuomalaistaviittomakieltä"*: SELVÄ/TARKKA (Suvi.viittomat artikkeli 973) (huulio selko) SUOMALAINEN VIITTOMAKIELI.

Opettajan esimerkkilauseessa käytiin läpi kotitehtävän antaminen oppilaille. Tässä huomaa eron, kuinka paljon lausetta tulee pätkiä kokonaisuuksiin.

- (6) SINÄ ENSIN KATSO VIDEO / SEN JÄLKEEN os. SINÄ ETSI os.os.os. / MISSÄ KOHDAT KERTOO TARINA MITÄ ON / KERTOO MITÄ os. POIKA HENKILÖ / os. MILLAINEN TUNNE ON? / os. sormiin1. SURULLINEN / ILOINEN / MUUTA? / os. SAMA TARINA / MITÄ TAPAHTUA os. / VIITTOA NE TAPAHTUMA UUDESTAAN. /Selvä "pitkä" tauko. /TARKOITTA, SINÄ KATSOA / VALMIS LÖYTÄÄ os. os. os. /TUNNE POIKA ON. / (vasen käsi osoittaa POIKAA) TUNNE MILAINEN os. os. / VIDEO KUVATA ITSEÄ VIITTOA (paikannus sormiin). / TUNNE MILLAINEN ON / LÄHETTÄÄ TAKAISIN LUOKKA HUONEESEEN./ (Haastattelu 3. 00.15.39–00.16.13.)

”Ensin katso video ja sen jälkeen etsi kohdat videolta, jossa tarinassa kerrotaan millainen pojan tunnetila on. Onko poika surullinen, iloinen vai jotain muuta? Viito sen jälkeen tarinan tapahtumat uudestaan. Eli katsot tarinaa, etsit miltä pojasta tuntuu. Sitten kuvaa itsestäsi video viittoen millainen tunne pojalla on ja lähetä video luokkahuoneeseen.”

Opettajan tehtävänannossa lauseet pilkotaan lyhyemmiksi aihekokonaisuuksissa ja kokonaisuuksien välillä on selvä tauko. Tehtävän alun viittomisen jälkeen opettaja vielä käy tarkemmin läpi, mitä pitikään etsiä: TARKOITTAÄ SINÄ KATSOA/ VALMIS LÖYTÄÄ os. os. os./ TUNNE POIKA ON. (vasen käsi osoittaa POIKAA) TUNNE MILLAINEN. Tässäkin esimerkissä korostuu jo aiemmin mainittu, haastateltavien mainitsema ominaisuus: viittoja varmistaa vastaanottajalta, onhan asia ymmärretty. Esimerkissä myös selitetään asia tarkemmin: ei tuoteta vain yksittäistä lausetta, vaan asia selitetään vaihe vaiheelta, kuten oppilas myöhemmin kotona tulee tehtävän suorittamaan.

Haastateltavien mukaan ymmärtämisen varmistamiseksi lause tuli pilkkoa lyhempiin kokonaisuuksiin, jotta siitä tuli selkeämpi kokonaisuus. Tuottamisessa käytettiin päälauseita, ei sivulauseita. Yhdessä lauseessa oli yksi asia kerrallaan. Yksi haastateltavan esimerkkilause, kun vastaanottaja on iäkäs kuuro, oli seuraava:

- (7) OMA MÖKKI (odottaa vastaanottajan nyökkäystä) SINÄ KÄYDÄ USEIN?
Käytkö mökilläsi usein? (Haastateltava 2. Video 4. 0.00.43-0.00.47.)

Iäkkäille kuuroille viittomisesta mainittiin oralismin aika, jolloin opetusta ei ole tehty viittomakielellä, vaan puhemenetelmällä. Selkoviittomisen käyttöä iäkkäiden kanssa perusteltiin myös iän mukanaan tuomilla sairauksilla. Lapsille viittoessa saatiin tuottaa hyvinkin yksinkertaisia lauseita:

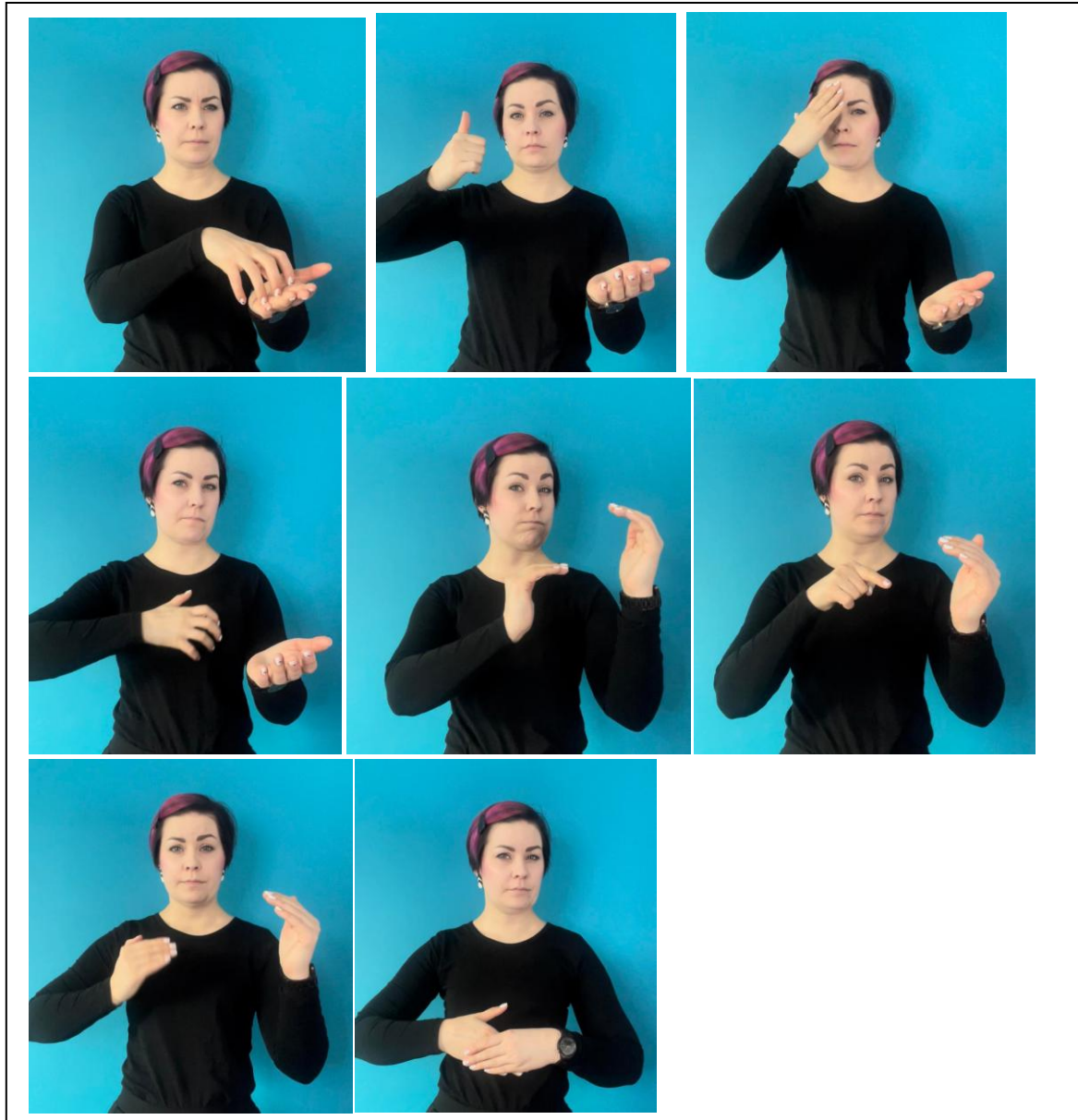
- (8) POIKA JUOSTA / POIKA MINNE MENNÄ? Minne poika juoksee? (Haastattelu 3. 00.12.13-00.12.16.)
- (9) PUNAINEN AUTO AJAA (kuvailu koko kädellä, huulet päristää). Punainen auto ajaa. (Haastattelu 3. 00.12.08-00.12.12.)

4.3 Sormittamisen korvaaminen vaihtoehtoisella ilmaisutavalla

Sormituksen käytöstä löytyi eriäviä mielipiteitä ammattikunnittain. Opettaja koki sormittamisen osaksi kieltä, ja olennaiseksi esimerkiksi kerrottaessa henkilön tai paikan nimen. Hänkään ei korostanut sormittamista, mutta koki sen opettamisen myös

tärkeäksi. Tulkkeina toimivat haastateltavat kokivat sormituksen lähes poikkeuksetta turhaksi. Heidän asiakkaillaan suomen kielen taito ei ole riittävä sormituksen vastaanottamiseen. He myös korostivat tilanteen riippuvan siitä, mikä on henkilön kielitaso ja esimerkiksi, kauanko hän on ollut Suomessa. Mikäli suomen kielen taito on riittävä, voi sormittamista käyttää osana kieltä. Esimerkiksi arabiassa on erilaiset aakkoset kuin suomessa, mikä oli yksi syy siihen, että sormittaminen jäi pois käytöstä maahanmuuttajan kanssa. Sormitus korvattiin usein kuvaavalla viittomalla tai kuvailemalla sormitettavaa asiaa. Kuvailu tapahtui silloin kun puhuttiin henkilöstä, joka oli tärkeä tietää, tai esimerkiksi asiakkaalle määrätystä lääkkeestä. Haastateltava kertoi, että jos henkilö ei tilanteessa ollut keskustelukumppanille merkittävä tietää, voi henkilön sormituksen S-I-R-P-A, esimerkiksi korvata viittomalla NAINEN. Mikäli henkilö oli keskustelukumppanin elämässä läsnä, henkilöä voitiin kuvailla ulkonäöllisesti: hiustyylillä, mahdollisia silmälaseja.

Lääkkeen kohdalla lääkäriä pyydettiin näyttämään lääkepaketin kuvaa tai kertomaan asiakkaalla käytössä olevaa lääkepaketin väriä ja annostelutapaa. Tulkkaus-tilanteessa tulkki varmistaa lääkkeen ulkonäön ja annostelutavan lääkäriltä. Mahdollista oli myös, että lääkäri etsii esimerkiksi Internetistä, millainen lääkkeen pakkaus on ja näyttää sen asiakkaalle. Tärkeintä oli, että molemmat keskustelun osapuolet ymmärsivät mistä on kysymys.

KUVA 3. Sanna Marin tuotettuna selkoviittoa HALLITUS JOHTAJA PÄÄ PRESIDENTTI (ylempi) os. NAINEN "SANNA MARIN"

Yllä olevassa esimerkkilauseessa (Kuva 3) kerrotaan selittäen ilman sormitusta, että Sanna Marin on meidän pääministerimme, hän on hierarkiassa presidenttimme alla. Sanna Marinin viittoman tulkki kertoi keksineensä, sillä koronapandemian aikaan televisiossa on ollut paljon koronatiedotteita, joissa Sanna Marin on ollut puhumassa. Marin on tunnistettavasti aina seistessään pitänyt käsiä kyseisellä tavalla, vartalon edessä päällekkäin. Huuliota ei näy tuottamisessa. Ilmeitä käytetään ja kasvoilla tapahtuu erilaisia kulmakarvojen ja suun liikkeitä.

Opettaja kertoi käyttävänsä sormitusta, mikäli oppilas ei tiennyt jotain viittomaa, jolloin tämä voi sormittaa asian ja opettaja antaa sormitetulle asialle oikean viittomavastineen. Etäopetuksessa sormituksen sijaan oli mahdollista käyttää myös etä-

ohjelman chat- toimintoa. Jos oppilaalla ei ole luku/kirjoitustaitoa, opettaja käyttää usein kuvia sormituksen sijasta.

4.4 Kuvailevat strategiat

Haastateltavat kertoivat, että toisinaan viittomisen muokkaamisessa tapahtuu enemmän kuvailua kuin yleensä viittomakielen tuotoksessa. Kuvailua tapahtuu esimerkiksi tilanteissa, joissa Suomen byrokratia ei ole vastaanottajalle tuttu. Puhuttaessa esimerkiksi edunvalvonnasta, tulee asia kertoa siten, mitä edunvalvonta tarkoittaa kyseisen asiakkaan kohdalla. Esimerkiksi, onko edunvalvoja vain raha-asioissa apuna, vai useammassa elämän eri osa-alueessa. Käsitteet ovat myös maahanmuuttajille ja lapsillekin hankalia. Esimerkiksi sana "Siviilisääty" selitettiin purkamalla käsite auki, haastateltava viitto:

(10) NAIMISSA, ERONNUT, VAIMO KUOLLUT? (Haastattelu 2. Kirjalliset muistiinpanot.)

Myös abstraktit käsitteet ovat usein mahdottomia, joten niiden merkitys tuli avata. Kulkuneuvo käsitteenä purettiin auki: auto, bussi, juna ja niin edelleen. Tulkina pyrittiin myös seuraamaan, mitä viittomaa asiakas käytti ja käyttämään itse samaa ilmaisutapaa. Ikonisten viittomien käyttö lisääntyi ja tuottamisessa käytettiin konstruoitua toimintaa, eleitä ja vahvoja ilmeitä.

Yksi haastateltava kertoi myös, että maahanmuuttajan kielitason ollessa heikko on hänen vaikea ymmärtää, että asioita voi tapahtua, vaikka niitä ei näe. Siksi heille täytyy selventää asioita tarkemmin. Esimerkiksi viittomat: KELA, VAKUUTUS, ELÄKE ovat kaikki suomalaisessa viittomakielellä sama viittoma (suvi.viittomat artikkeli 883), huulio erottaa viittomat toisistaan. Maahanmuuttajille on tässä tapauksessa kuvailtava, mitä asiaa tarkoitetaan käyttäen konstruktivistista toimintaa, ikonisia viittomia, tilaa. Kuvailu voi tapahtua esimerkiksi, kertomalla mitä palvelua hän Kelasta saa. Voidaan myös kuvailla taloa, missä kerroksessa Kela on, tai talon sijaintia, mikäli nämä ovat asiakkaalle tuttuja asioita.

Kaikki haastateltavat kertoivat ilmeiden korostuvan viitottaessa sellaisen henkilön kanssa, jolla on jollain tapaa rajoitettu suomalaisen viittomakielen taito. Ilmeet tukevat asian ymmärtämistä ja selkeyttävät viittoman merkitystä. Haastateltavien lause-esimerkeistä oli huomattavissa esimerkiksi ilmeiden korostuminen lauseen keskeisessä asiassa. Ilmeet korostivat sitä kohtaa mihin tulisi erikoisesti kiinnittää huomiota.

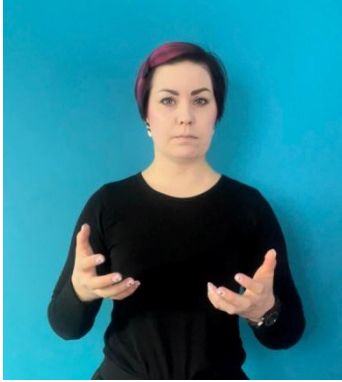
- (11) AAMULLA SINÄ HERÄTÄ / SYÖDÄ/ LÄÄKE OTTAA.
Aamulla kun heräät, syö ja ota lääke. (Haastattelu 1. 00.10.12-00.10.23.)

Lääkkeen ottoaika korostui vahvemmin katsetta, kulmakarvoja kohottamalla ja hienoisella vartalon liikkeellä eteenpäin. Ilmeet tehostivat myös tunnetilojen viittomia, ja tekivät näin yksittäisestä viittomasta ymmärrettävämmän. Lisäksi käytettiin hieman korostunutta näyttelemistä. Tunnetiloihin ilmeet kuuluvat toki luonnollisesti viittomakielissä, mutta näitä halutaan korostaa vielä enemmän henkilöille, joiden viittomakielen taito on heikko.

4.5 Muita huomiota

Haastateltavien antamien lause-esimerkkien perusteella huulio oli minimaalinen maahanmuuttajien kanssa. Sanahahmohuuliota ei esimerkeissä juuri näkynyt. Huulion sijaan ilmeet korostuivat lauseen tuottamisessa. Opettajalla huuliossa näkyi enemmän myös sanahahmohuuliota, mutta myös hän korosti haastattelussa ilmeiden käyttöä tuottamisessa. Esimerkkilauseissaan tulkit käyttivät huuliota hyvin minimaalisesti. Huuliota perusteltiin myös kielellisestä näkökulmasta. Kun yhteistä kieltä ei ole, varsinkaan suomenkielinen huulio ei ole olennainen. Ilmeet korvaavat huulion ja korostavat viittomien merkitystä. Suun ja huulien liikkeitä oli tuottamisessa havaittavissa, mutta ei varsinaista suomen kielen huuliota.

Maahanmuuttajien kanssa käytettiin hyödyksi affordanssia, eli ympäristön tarjoutumia kuvailun ja kerronnan tukena. Tämä on yleinen tapa kielen oppimisessa (Tieteen termipankki 2022). Reitin selittäminen ja kuvailu voidaan toteuttaa, kertomalla mitä reittiä sinun tulee kävellä, jotta olet perillä haluamassasi määränpäässä. Pelkkä "sitten käänny oikealle" ei yleensä riitä. Tällöin on hyvä mainita, että esimerkiksi kävellessäsi oikealla on leikkipuisto, vasemmalla koulu. Kuvailu tällä tavalla vaati myös vahvaa paikantamista. Kuvailun tukena voi käyttää elehtimistä, jotta asia tulee ymmärretyksi. Toinen tulkeista kertoi hyödyntävänsä myös ympäristöstä löytyviä tavaroita, esimerkiksi punaisen väristä vihkoa koittaessaan selventää, onko asiakkaalla säännölliset kuukautiset. Koulussa opettaja kertoi käyttävänsä myös paljon kuvia kommunikaation tukena. Kuvia voi tarvittaessa piirtää itse tai etsiä Internetistä.

KUVA 4. Kuva esittää, miten viittoen kuvaillaan Helsingin rautatieaseman palloa pitelevät miehet.

KUVA 5. Helsingin rautatieaseman lyhdynkantajat jääkiekon MM-kotkilpailujen mukaisesti asustettuina. (Jonne Heikkinen 20.5.2022)

Visuaalisuus mainittiin haastatteluissa usein. Visuaalisuudella haastateltavat tarkoittivat kaikkea mitä näemme. Asioita pystyi kuvailemaan sen perusteella, mitä näkee, käyttämään viittomia, jotka kuvastavat sitä mitä näemme, esimerkiksi kauppojen logot voi viittoita siten, miltä logo näyttää. Affordanssi näkyi siis myös yksittäisten asioiden ilmentämisessä. Esimerkiksi Tokmanni-kauppa viitottiin PÖLLÖ viittomalla, vastaten kaupan logon ulkonäköä. Myös esimerkkilause, jossa pyydettiin tapaamaan Helsingin rautatieasemalla, oli muokattu sen mukaan, mitä näemme rautatieasemalla: miehet, jotka pitelevät palloja kuten kuvaesimerkki numero 4 osoittaa. Pelkkä viittoma RAUTATIEASEMA ei olisi välttämättä ollut yksistään riittävän selkeä. Kuva 5 havainnollistaa kuvan 4 kuvailun kohdetta. Kokonaisuudessaan lause viitottiin näin:

- (12) MINÄ SINÄ MINÄ SINÄ/TAVATA AAMU HERÄTÄ TAVATA KELLO (ranteeseen) KELLO (viisari) 9/ os. pallo pidellä HELSINKI KESKUSTA pallo pidellä os. TAVATA. (Haastattelu 2. Video 3. 00.00.48–00.01.03.)

5. POHDINTA

5.1 Viittomisessa tapahtuvat muutokset

Tämä tutkimus on alustava kartoitus, jonka tarkoituksena oli selvittää viittomisessa tapahtuvia muutoksia viitottaessa sellaisen viittomakielisen kanssa, jonka kielellisissä taidoissa on puutteita erilaisista syistä. Tutkimus oli haastattelututkimus, jossa haastateltiin kolmea äidinkieleltään viittomakielistä henkilöä. Yksi haastateltavista oli viittomakielen opettaja ja kaksi viittomakielen tulkkiä. Haastattelututkimus keskittyi pääsääntöisesti maahanmuuttajien ja lasten kanssa viittomiseen ja muutoksiin heidän kanssaan viitottaessa, sillä he olivat haastateltavien pääasiallinen asiakasryhmä. Haastateltavilla oli kokemusta myös viittomisesta vanhusten kanssa ja viittomisen muokkaamisesta selkeämmäksi heille.

Haastatteluaineistosta viittomisen muutoksiksi löytyivät viittomisessa tapahtuva selkeytyminen, joka tuotettiin hidastamalla viittomisen vauhtia ja lyhentämällä lauseita. Yhteen lauseeseen pyrittiin sisällyttämään vain yksi asiasisältö. Käyttöön valittiin ikonisia viittomia, ja konstruoitua toimintaa hyödynnettiin kuvailussa. Afordanssia eli ympäristön tarjoumia hyödynnettiin viittomisessa esimerkiksi logojen, asioiden muotojen ja reittien kuvailussa. Tarvittaessa viittomisen tukena hyödynnettiin kuvia, etenkin lasten kanssa. Sanahahmohuuliota käytettiin harvoin, kerronnassa korostui vahvojen ilmeiden käyttö. Tutkimuksen tuloksia on verrattu myös selkokielelle ominaisiin piirteisiin.

Tutkimuksessa on käytetty termiä selkoviittominen. Tutkimuksen avulla on pyritty selvittämään onko suomalaisessa viittomakielessä olemassa selkoviittomista. Saadut tutkimustulokset antavat viitteitä viittomisen muokkaamisen tavoista selkokieliin suuntaan. Tässä tutkimuksessa tulokset viittomisen muokkaamisesta suomalaisesta viittomakielestä ovat vastaavanlaisia kuin sveitsin-saksan viittomakielestä saadut muutokset käytettäessä selkoviittomista sveitsin-saksan viittomakielestä (Guidi, Notter & Weilenmann 2020; Guidi & Hermann-Shores 2019, 35).

Saadut tulokset viittomisen muutoksista viittaisivat tulosten rakenteelta siihen, että viittomakielen kieliopilliset seikat säilyvät. Tämä viittaisi selkoviittomisen ole-massaoloon. Leskelän (2019, 85) ja Bock ja Maass (2014) mukaisesti selkokielessä käytetyn kielen rakenne vastaa käytetyn kielen kielioppia, vain helpommaksi muo-kattuna. Kielessä ei voi olla piirteitä, jotka poikkeavat käytetyn kielen kieliopista. (Weilenmann 2021, 3). Viittomisessa tapahtuvien muutosten myötä viittominen siis muuttuisi selkoviittomiseksi. Viittomakielen lauserakenteesta on tehty erilaisia ha-vaintoja mahdollisista sanajärjestyksistä ja kieliopin vastaisista seikoista (Jantunen 2008, 5-6). Tutkimuksessa esimerkkeinä olleissa lauserakenteissa ei ollut viittomakie-len kielioppisääntöjen vastaisia lauserakenteita. Kyseessä olisi siis yksi kielen muoto, kuten kansainvälinen viittominen ja viitottu puhe.

Haastateltavien mukaan selkoviittominen on tilannesidonnaista. Käytetyt kie-len muokkaamiskeinot riippuvat aina tilanteesta ja yksilöstä. Variointiin maahan-muuttajan kanssa vaikuttaa aika, jonka henkilö on viettänyt Suomessa ja henkilön kielellinen ikä. Kielen tasoon vaikuttaa myös kulttuurintuntemus ja koulutustaso. Selkoviittominen tuntuisi tämän tutkimuksen perusteella olevan kielimuoto, joka käyttää erilaisia kielen muokkaamiskeinoja ja affordansseja. Selkokielen pyrkimys on ilmaisun yksinkertaistaminen näitä keinoja hyödyntämällä.

Viittomakielessä tapahtuva kuviin viittaaminen viittomakielen ymmärtämisen tukena, josta Guidi, Notter & Weilenmann (2020) ja Guidi & Hermann-Shores (2019, 35) mainitsivat, löytyi myös suomalaisesta selkoviittomisesta haastateltavien mukaan yleisesti käytössä olevana menetelmänä. Tämä oli yksi Leskelän mainitsema helpotetun selkokielen keino (2019, 103-104). Selkokielessä pyritään yksinkertaisiin lauseisiin, joissa ei ole paljon asiaa. Helpoimmassa selkokielessä suositaa rakennetta, jossa käytetään pelkästään päälauseita. Puherytmi pidetään hitaana ja kirjoitetussa selkokielessä yhdessä kappaleessa ei ole paljon asiaa. Selkokielessä ei käytetä vaikeita tai abstrakteja termejä. Nämäkin seikat puoltavat tutkimuksessa löydettyjä havaintoja viittomisessa tapahtuvissa muutoksissa. Selkoviittomisen tarve voi myös muuttua, kuten selkokielen tarve henkilön kielitaidon kehittyessä.

Tutkimustulosten mukaisesti vaikuttaisi siltä, että selkoviittomisessa, kuten selkokielessäkin, kieltä voi muokata asiakasryhmän mukaisesti. Huuliota voi ja tulee käyttää henkilön kanssa, jolla on riittävä suomen kielen taito, myös sormitusta on hyvä tuolloin käyttää. Mikäli suomenkielessä riittäviä taitoja ei vielä ole, huulion sijaan tulisi korostaa ilmeitä ja sormittaminen vaihtaa kuvailevaan viittomiseen. Toi-saalta viittomisessa on myös syytä huomioida, että ei tee valintaa ja oletusta asiak-kaan puolesta. Mikäli jättää huulion kokonaan pois, määrittelee myös samalla henki-lön kielitason hänen puolestaan. Huulion jättäminen pois, voi myös vaikuttaa viit-tomakielen oppimiseen yhden kielen rakenneosan puuttuessa. Opettaja korosti, että olemme kielen malleja, mutta meidän tulee huomioida myös asiakkaan kielenkäyt-tökokemukset. Tämä huulion käyttö voisi myös viitata siihen, että selkoviittomisessa

on erilaisia tasoja, kuten selkokielessä. Viittomisen muokkaaminen riippuu asiakkaasta. Tämä seikka puoltaa jatkotutkimuksen tekemistä.

Selkoviittominen on uusi tutkimuskenttä, josta ei ole paljoakaan kirjallisuutta. Aiemman tutkimuksen puutteen vuoksi tämän tutkimuksen kirjallisuus koostuu pääsääntöisesti puhutun ja kirjoitetun selkokielen tutkimuksesta. Selkokielen tutkimuskenttä on nuorta, kuten luvussa 2.2 on kerrottu. Monissa maissa on havaittu omat toimivat selkokielen käyttötapansa. Euroopassa on omat suosituksensa, joita osa maista hyödyntää. Selkokentän moninaisuus asettaa haasteita myös selkoviittomisen tutkimukselle. Saavutettavuutta korostetaan tänä päivänä, selkoviittomisen tutkiminen olisi erittäin ajankohtaista ja myös tarpeellista

Selkoviittomisesta järjestetään koulutuksia ja useat tulkit ilmoittavat hallitsevansa kyseisen kommunikaatiomenetelmän. Selkoviittomiselle ei ole kuitenkaan viittomakielilautakunta antanut määritelmää, joten tästä tutkimuksesta on hyötyä tulevaisuudessa ensimmäisenä kartoituksena, mitä selkoviittominen tosiasiallisesti voisi olla.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Viittomisessa tapahtuvia muutoksia viitottaessa henkilön kanssa, jolla on jollain tapaa rajattu viittomakielen taito, ei ole tutkittu Suomessa aiemmin. Siksi tämä tutkimus ja sen tulokset antavat merkittävää tietoa viittomisen muuttamistavoista tämän kaltaisissa kielenkäyttötilanteissa. Selkoviittominen on paljon puhekielessä käytetty käsite, jolle ei ole kuitenkaan ollut virallista määritelmää. Tämä tutkimus antaa hyvän pohjan sille, mitä selkoviittominen voisi olla suomalaisessa viittomakielessä.

Tutkimuksessa haastateltavat olivat kaikki äidinkieleltään viittomakielisiä henkilöitä, joilla on koulutuksensa myötä tietotaitoa analysoida käyttämäänsä kieltä, silloin kun viittomakieltä täytyy muokata helpommaksi. Haastateltavien kohderyhmät näissä kielenkäyttötilanteissa olivat erilaiset. Kahdella haastateltavista pääasiallisena ryhmänä olivat maahanmuuttajat. Yhdellä haastateltavalla ryhmänä olivat lapset, joilla saattoi olla eri maiden viittomakielen käyttöä, erilaisia kielellisiä haasteita. Tuloksia analysoidessa olisi ollut parempi, mikäli kaikilla haastateltavilla olisi ollut sama pääasiallinen asiakasryhmä.

Kun asiakasryhmät olivat keskenään erilaiset, eivät saadut tulokset ole täysin yleistettävissä. Esimerkiksi sormituksesta ja huulion käytöstä löytyi eriävä havainto asiakasryhmien välillä. Opettajan oppilaat olivat keskenään niin erilaisia taustoiltaan, että lapsille viittomisesta voi olla hankala tehdä yleistyksiä kaikkien havaintojen osalta. Heidän kanssaan käytetty kieli riippui paljon lapsen iästä ja kehitysvaiheesta. Myös maahanmuuttajien viettämä aika Suomessa ja aiempi kielipohja vaikuttivat

käytetyn kielen muutoksiin. Kuitenkin tästä tutkimuksesta saadut tulokset ovat sovellettavissa molemmille kielenkäyttöryhmille.

Käytetty tutkimusmenetelmä oli haastattelu ja aineiston käsittely laadullisella menetelmällä. Tämän kaltaiseen tutkimukseen ei ollut valmista aineistoa, joten haastattelu oli hyvä vaihtoehto aineiston keräämiseen. Kyselytutkimuksella olisi ollut vaikea perehtyä konkreettisiin kielen muutoksiin viitotun kielen ollessa visuaalisesti vastaanotettava kieli. Laadullinen tutkimus ei tähtää yleistettävyyteen, vaan jonkin asian kartoittamiseen. Laadullisella aineistopohjaisella tutkimuksella pystyttiin perehtymään tutkimuksessa hyvin löytyneisiin yksityiskohtiin. (Luodonpää-Manni & Ojutkangas 2020, 414–415; Hirsjärvi & Hurme 2009, 59.) Käytetty tutkimusmenetelmä oli tämän kaltaiselle ensimmäiselle tutkimukselle hyvä menetelmä. Itse tehdyn haastattelun ansiosta tutkijalla oli täysi tieto siitä, miten haastattelun aineiston keruu ja annotointi on tehty. Haastattelu ei kaikilta osin onnistunut teknisten hankaluuksien vuoksi. Tämän takia yhdestä haastattelusta ei ole kokonaista haastatteluaineistoa, ainoastaan lyhyitä videopätkiä. Vaikka haastattelun jälkeen asiat kirjattiin ylös, on mahdollista, että haastattelija ei muistanut kaikkea esille tullutta. Jotain tutkimuksen kannalta olennaista on voinut jäädä tämän vuoksi huomiotta.

Haastattelulla saatiin hyvin kartoitettua konkreettisia muutoksia viitottujen lause-esimerkkien avulla. Haastateltavat olivat selkeästi joutuneet muokkaamaan viittomistaan aiemmin ja heillä oli hyviä konkreettisia ehdotuksia lauseiden muokkaamiseen selkoviittomiseksi. Haastateltavien antamat lause-esimerkit ovat kuitenkin hetkessä keksittyjä, eivät aidoista kielenkäyttötilanteista kuvattua. Tuloksiin vaikuttaa se, että tilanteet eivät olleet todellisista kielenkäyttötilanteista. Viittomisen muutoksista olisi saanut konkreettisemmat esimerkit, jos olisi ollut mahdollista kuvata aitoa kielenkäyttötilannetta.

Tämän kaltaista tutkimusta on tehty ainoastaan sveitsin-saksan viittomakielestä, joten tieteellistä aineistoa tukemaan tutkimustuloksia oli niukasti saatavilla. Selkokieltä kirjoitettuna kielenä tai puhuttuna kielenä on tutkittu enemmän. Tutkimuksessa saadut tulokset ovat yhtenevät sveitsin-saksan selkoviittomisesta saatujen tulosten kanssa. Tuloksissa on myös yhtäläisyyksiä selkokielen yleisten piirteiden kanssa. Haastateltavien eri asiakasryhmien ja aineiston vähyyden vuoksi saadut tulokset eivät ole täysin yleistettävissä. Tuloksista saa kuitenkin hyvän yleiskuvan milaista suomen selkoviittominen todennäköisesti on ja miten se varioi eri ryhmien ja eritaustaisten henkilöiden välillä.

6. LOPUKSI

Tässä tutkimuksessa on etsitty vastausta tutkimuskysymykseen, miten viittomista muutetaan, kun keskustelukumppanina on vain vähän tai jollakin tapaa rajatusti suomalaista viittomakieltä osaava viittomakielinen henkilö. Tutkimus oli haastattelututkimus, jossa haastateltiin kolmea äidinkieleltään viittomakielistä henkilöä. Henkilöiden pääasialliset kielenkäyttöryhmänsä olivat maahanmuuttajat ja lapset. Osalla lapsista on ollut myös viittomisen lisäksi erilaisia muita haasteita, sekä maahanmuuttotaustaa perheessä.

Viittomisessa tapahtuvia muutoksia olivat viittomien vauhdissa tapahtuvat muutokset, asiasisällössä tapahtuva lyheneminen, sormittamisen korvaaminen vaihtoehtoisella ilmaisutavalla ja kuvailevat strategiat. Muita huomioita olivat esimerkiksi sanahahmohuulion puuttuminen sekä affordanssin ja kuvien hyödyntäminen viittomisessa ymmärryksen tukena.

Viittomien vauhdissa tapahtuvat muutokset korostuivat tutkimustuloksissa. Viittominen hidastuu selvästi viittoessa henkilön kanssa, jolla on jollain tapaa rajattu suomalaisen viittomakielen taito. Lausekokonaisuudet olivat tuottamisessa lyhyitä ja yhteen lauseeseen pyrittiin tuottamaan vain yksi pääasia. Lauseet olivat selkeitä lyhyitä päälauseita. Maahanmuuttajien kanssa ei käytetty melkein ollenkaan sormittamista, puutteellisen kielitaidon vuoksi. Lapsien kanssa sormittamista pystyi käyttämään, mikäli heillä on luku- ja kirjoitustaitoa. Maahanmuuttajien kielitaito ei riittänyt vastaanottamaan sormittamista, vaan se korvattiin yleisesti kuvailevalla viittomisella. Konstruoitua toimintaa käytettiin lauserakenteiden muuttamisessa selkeämmäksi. Ympäristön tarjoumia eli affordanssia hyödynnettiin kerronnassa esimerkiksi kauppojen tai paikkojen kuvailussa. Viittomisessa ei käytetty sanahahmohuuliota maahanmuuttajien kanssa, sillä heillä ei ole Suomeen tullessaan suomen kielen taitoa. Lasten kanssa sitä kuitenkin käytettiin. Kerronnan tukena käytettiin kuvia ja piirtämistä. Maahanmuuttajan kanssa viittomisessa korostettiin henkilön kielellistä ikää, kuinka kauan hän on ollut Suomessa ja millainen kielipohja hänellä on.

Tämä tutkimus on keskittynyt selvittämään viittomisessa tapahtuvia muutoksia maahanmuuttajien ja lasten kanssa. Jatkossa olisi hyvä perehtyä selkokielen tutkimuksessa muiden selkoviittomisen asiakasryhmien kanssa tehtäviin muutoksiin. Viittomisen muokkaamista voisi tutkia esimerkiksi ikääntyneiden kuurojen, demen-toituneiden tai mielenterveyskuntoutujien kanssa. Suomenruotsalaisen viittomakie-len muutoksista on tulossa oma selvityksensä (Siltalopin henkilökohtainen tiedonan-to 1.12.2021). Selkoviittomisen eri tasoihin olisi myös mielenkiintoista saada tutki-mustietoa, kuten mainitsin luvussa 5.1. Kirjoitetussa selkosuomessa kielen eri tasoja ei juuri käytetty, mutta tutkimuksessa saadut tulokset viittaavat siihen, että selko-viittomisessa on erilaisia tuottamisen tasoja. Tähän viittaisi esimerkiksi kuvien ja rekvisiitan käyttö tuotoksen tukena.

LÄHTEET

- Aherns, S. 2020. Easy Language and Administrative Texts: Second Language Learners as a Target Group. Teoksessa Easy Language Research: Text and User Perspectives. Frank and Timme: Berlin.
- Anča, G. & Meļņika, I. 2021. Easy Language in Latvia. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Bohman, U. 2021. Easy Language in Sweden. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Chinn, D. & Buell, S. 2021. Easy Language in the UK. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Cinková, S., Latimies, C. 2021. Easy Language in Czechia. Teoksessa: Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Eskola, J., Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.
- Ferrara, L. & Halvorsen, R. 2017. Depicting and describing meanings with iconic signs in Norwegian Sign Language. *Gesture* 16(3). 371-395. DOI: <https://doi.org/10.1075/gest.00001.fer>
- Fröhlich, W. Candussi, K. 2021. Easy Language in Austria. Teoksessa: Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Green, E, M. 2014. Building the tower of Babel: International Sign, linguistic commensuration, and moral orientation. *Language in Society* 43, 445–465.
- Guidi, S. & Hermann-Shores, P. 2019. Warum es für Barrierefreiheit auch «Leichte Gebärdensprache» braucht Beobachtungen aus der Praxis und Überlegungen für die Forschung. *Schweizerische Zeitschrift für Heilpädagogik*, Jg. 25, 2 / 2019.
- Guidi, S., Notter, C., Weilenmann, S. 2021. Plain Swiss German Sign Language. KLAARA 2021 2nd Conference on Easy-to-Read Language Research 30/31 August 2021, online.
- Guidi, S., Notter, C., Weilenmann, S. 2020. Plain Swiss German Sign Language. (Plain DSGS). DIMA Poster.
- Guidi, S., Hermann-Shores, P. 2019. Warum es für Barrierefreiheit auch "Leichte Gebärdensprache" braucht. Beobachtungen aus der Praxis und Überlegungen für die Forschung. *Behinderung und Sprache. Schweizerische Zeitschrift für Heilpädagogik*, Jg. 25, 2 / 2019.

- Hansen-Schirra, S. & Maas, C. 2020. Easy Language, Plain Language, Easy Language Plus: Perspectives on Comprehensibility and Stigmatisation. Teoksessa Easy Language Research: Text and User Perspectives. Frank and Timme: Berlin.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino:Helsinki.
- Hitsayo, K., Koivisto, M., Tepola-Niemi, S-M., Meriläinen, N., Rautiainen, P., Rainò, P., Tarvainen, M., Hiilamo, H. 2021. Viitotut muistot. Selvitys kuuroihin ja viittomakielisiin Suomen historiassa 1900-luvulta nykypäivään kohdistuneista vääryyksistä sekä niiden käsittelyyn tarkoitettun totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisen edellytyksistä. Valtioneuvoston kanslia Helsinki: 2021.
- Horváth, P. & Ladányi, L. 2021. Easy Language in Hungary. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- ILSHM (1998). Tee se helpoksi. Eurooppalainen opas selkokielisen informaation tuottamiseksi kehitysvammaisille ihmisille. Haettu 21.2.2022 osoitteesta: <http://jkorpela.fi/helpoksi.html>
- Jantunen, T. 2008. Tavu ja lause- tutkimuksia kahden sekventiaalisen perusyksikön olemuksesta suomalaisessa viittomakielessä. Virittäjä 4/2008.
- Jyväskylän yliopisto 2022. Suomalainen viittomakieli. Opiskelu. Haettu 19.3.2022 osoitteesta: <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tutkinto-ohjelmat-ja-oppiaineet/viittomakieli/opiskelu-2/opiskelu-1>
- Katsui, H., Koivisto, M., Tepora-Niemi, S-M., Meriläinen, N., Rautiainen, P., Rainò, P., Tarvainen, M., Hiilamo, H. 2021. Viitotut muistot: Selvitys kuuroihin ja viittomakielisiin Suomen historiassa 1900-luvulta nykypäivään kohdistuneista vääryyksistä sekä niiden käsittelyyn tarkoitettun totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisen edellytyksistä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:61. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki 2021.
- Knapp, T. & Haramija, D. 2021. Easy Language in Slovenia. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Kotimaisten kielten keskus. Toimintasuunnitelma vuosiksi 2019-2021. Haettu 8.11.2021 osoitteesta: https://www.kotus.fi/kielitieto/kielipolitiikka/kotimaisten_kielten_keskuse_n_kielilautakunnat/suomen_kielen_lautakunta/toimintasuunnitelmat/2019-2021
- Kotimaisten kielten keskus. Viittomakielten lautakunta. Kokouspöytäkirja 15.10.2021. Haettu 25.2.2022 osoitteesta: https://www.kotus.fi/kielitieto/kielipolitiikka/kotimaisten_kielten_keskuse_n_kielilautakunnat/viittomakielten_lautakunta/viittomakielten_lautakunnan_poytakirjojen_arkisto/2021

- Kuiri, T. & Mustanoja, L. 2020. Teoksessa: Kielentutkimusmenetelmiä I-V. Luodonpää-Manni, M., Hamunen, M., Konstenius, R., Miestamo, M., Nikanne, U., Sinnemäki, K. (toim.) Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kulki-Nieminen, A. 2010. Selkoistettu uutinen. Lingvistinen analyysi selkotekstin erityispiirteistä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Kuurojen Liitto ry (2017). Kipo-korpuksen leksikko [online-tietokanta]. Saatavilla Kielipankissa <https://signbank.csc.fi>. Päivitettävä julkaisu, viitattu 20.3.2022.
- Lencek, M., Kraljević, J., 2021 Easy Language in Croatia. Teoksessa: Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Leskelä, L., Virtanen, H. 2006. (toim.) Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä. Kehitysvammaliitto ry. Oppimateriaalikeskus Opike. Gummerus kirjapaino Oy.
- Leskelä, L. 2019. Selkokieli. Saavutettavan kielen opas. Hansaprint: Turenki.
- Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin. Haettu 12.2.2022 osoitteesta: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/52628/Handbook_of_Easy_Languages_in_Europe.pdf?sequence=12&isAllowed=y
- Luodonpää-Manni, M. & Ojutkangas, O. 2020. Laadullinen aineistopohjainen tutkimus. Teoksessa Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV. Luodonpää-Manni, M., Hamunen, M., Konstenius, R., Miestamo, M., Nikanne, U. & Sinnemäki, K. (toim). Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia , Nro 1457 , Suomalaisen Kirjallisuuden Seura , Helsinki. Haettu 11.2.2022 osoitteesta: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>
- Maass, C., Rink, I., Hansen-Skirra, S. 2021. Easy Language in German. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Marin, Sari 2007. Kielen taito on syy, vai muu syy? Tapaustutkimus viittomakielen vaikutuksesta kuuron suomenkielisiin teksteihin. Pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Mesh, J. 2017. Book review. Sign Language Studies Vol. 17 No. 3 Spring 2017
- Moonen, X. 2021. Easy Language in the Netherlands. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Muñoz, Ò. & Matamala, A. 2021. Easy Language in Spain. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Mustanjoki, A., Mihienko, Z., Nechaeva, N., Kairova, E., Dimitrieva, A. 2021. Easy Language in Russia. teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.

- Ólafsdóttir, S. & Pálsdóttir, K. 2021. Easy Language in Iceland. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Orfanidou, E., Woll, B. & Morgan, G. 2015. Research methods in Sign Language Studies: A Practical Guide. West Sussex: John Wiley and Sons, Inc.
- Parpan-Plazer, Gerard-Groeben, Antener, Arn, Baumann, Caplazi, Carrer, Diacquenod, Lichtenauer, Sterchi. 2021. Easy Language in Switzerland. Teoksessa: Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Przybyła-Wilkin, A. 2021. Easy Language in Poland. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Rainò, P. 1995. Suomi kuurojen toisena kielenä. Virittäjä 3/1995. Haettu 25.3.2022 osoitteesta: <file:///C:/Users/omistaja/Downloads/38808-Artikkelin%20teksti-82541-1-10-20171207.pdf>
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere. Vastapaino.
- Sainio, A. 2015. Selkokieli kirjoituksessa. Teoksessa: Virtanen, H. (toim.) Selkeää ja saavutettavaa viestintää. Viisi artikkelia selkoilmaisusta. Kehitysvammaliitto 2015. Haettu 25.2.2022 osoitteesta: <https://docplayer.fi/20401954-Selkeaa-ja-saavutettavaa-viestintaa-viisi-artikkelia-selkoilmaisusta.html>
- Salmi, E. & Laakso, M. 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Libris: Helsinki.
- Selkokeskus 2019. Selkokielen tilannearvio 2019. Helsinki: Kehitysvammaliitto. Haettu 25.2.2022 osoitteesta: <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2019/02/Tarvearvio-2019.pdf>
- Selkokeskus 2021. Selkokeskuksen Internet sivut. Haettu 29.12.2021 osoitteesta: <https://selkokeskus.fi/>
- Selkokielen toimenpideohjelma. Selkokielen edistäminen Suomessa vuosina 2019-2022. Haettu 29.12.2021 osoitteesta: <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2019/02/Selkokielen-toimenpideohjelma-2019.pdf>
- Selkösanomamat 21.2.2021. Ukrainan tilanteesta neuvotellaan. Haettu 21.2.2022 osoitteesta: <https://selkösanomamat.fi/maailma/venajan-kanssa-neuvotellaan/>
- Sivunen, N. ja Juva, P. 2021. Kuurot maahanmuuttajaopiskelijat Suomen kotoutumiskoulutuksessa. Kieli, koulutus ja yhteiskunta 12(5). Haettu 10.2.2022 osoitteesta: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2021/kuurot-maahanmuuttajaopiskelijat-suomen-kotoutumiskoulutuksessa>.
- Šumskienė, E. & Baltrūnaitė, M. 2021. Easy Language in Lithuania. Teoksessa Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.

- Suvi. 2022. Suomalaisen viittomakielen perussanakirja. <https://suvi.viittomat.net/>
- THL. Koronavirus selkokielellä. 8.12.2021. Haettu 21.2.2022 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/materiaalipankki-koronaviruksesta/koronavirus-selkokielella>
- Tieteen termipankki 2022. Affordanssi. Haettu 26.2.2022 osoitteesta: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:affordanssi>
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Kustannus-osakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Valtiovarainministeriö. Saavutettavuus. Haettu 8.11.2021 osoitteesta: <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi>
- Vandeghinste, V., Müller, A., Francois, T., De Clerq, O. 2021. Easy Language in Belgium. Teoksessa: Lindholm, C. ja Vanhatalo, U. 2021. Handbook of Easy Languages in Europe. Frank and Timme: Berlin.
- Vernerinet.net. 2022. Verkkokerttu. Uusimmat kysymykset. Haettu 3.3.2022 osoitteesta: <https://vernerinet.net/selko/verkko-kerttu/uusimmat-kysymykset/>
- Virtanen, H. 2012. Selkokielen käsikirja. Tammerprint Oy: Tampere.
- Weilenmann, S. 2021. Phonologische und morphologische Merkmale der Leichten Deutschschweizerischen Gebärdensprache. Interkantonale Hochschule für Heilpädagogik Zürich HfH Bachelor Gebärdensprachdolmetschen GSD 2018/21
- Woll, B. & Morgan, G. 2012. Language impairments in the development of sign: Do they resign in a specific modality or are they modality-independent deficits? Bilingualism: Language and Cognition 15 (1), 2012, 75–87 C _ Cambridge University Press 2011.
- WHO. Principles for effective communication. Haettu 15.11.2021 osoitteesta: <https://www.who.int/about/communications/principle>

